

Jaarboekje van het Oudheidkundig Genootschap "Niftarlake" 1932

<https://hdl.handle.net/1874/9548>

JAARBOEKJE
VAN HET
OUDHEIDKUNDIG GENOOTSCHAP
„NIETARLAKE”

1932

ELECTR. DRUKKERIJ H. J. SMITS
OUDE GRACHT 231 — UTRECHT

JAARBOEKJE

VAN HET

ONDEBIDKLINDIG GENOOTSCHAP

„NIFTARLAKEN“

1933

DR. J. H. SMIS, HET NIFTARLAKEN GENOOTSCHAP, ROTTERDAM

L. S.

Hierbij hebben wij het genoegen het twintigste jaarboekje aan te bieden.

Aan de schrijvers der artikelen betuigen wij hartelijk dank voor hunne belanglooze medewerking.

Bijdragen voor het volgende jaarboekje worden gaarne door ons tegemoet gezien.

De Redactie van het Jaarboekje:

J. G. TH. GREVENSTUK.

Dr. D. A. W. H. SLOET.

Mr. Dr. J. W. VERBURGT.

Augustus 1932.

BESCHERMHEER.

Dr. H. TH. s'JACOB,
Commissaris der Koningin in de Provincie Utrecht.

BESTUUR.

Mr. Dr. J. W. VERBURGT, Leiden, *Voorzitter*.
J. G. Th. GREVENSTUK, Baambrugge, *Secretaris*.
Dr. D. A. W. H. SLOET, Abcoude, *Bibliothecaris*.
J. D. BASTERT, Breukelen, *Penningmeester*.
L. SCHIETHART, Vreeland.
Jhr. J. K. LAMPSINS VAN DEN VELDEN, Doorn.
JAN VAN DER LIP, Utrecht.
A. VAN BEEK, Weesp.

Dagelijksch Bestuur.

V. L. Baron VAN BOETZELAER, te Velp.
M. ONNES VAN NYENRODE, te Breukelen.
J. WARMOLTS, te Kortenhoef.
E. A. H. A. VAN DE VELDE, te Loenen.
N. BASTERT, te Loenen.
Jhr. C. H. C. A. VAN SYPESTEYN, te Loosdrecht.
Dr. A. M. HARTOG, te Maarssen.
Mr. W. B. WESTERMANN, te Maarssen.
E. G. WENTINK, Aerdenhout.
KEES VALKENSTEIN, te 's-Gravenhage.
F. C. C. Baron VAN TUYLL VAN SEROOSKERKEN,
te Zuilen.
Jhr. Mr. C. DEDEL, te Abcoude.
Dr. J. J. F. STEIJLING, te Maartensdijk.

LEDEN,

Abcoude:

Ds. G. G. J. Bleeker.
Jhr. Mr. C. Dedel.
C. F. Jonkhart.
C. M. L. Kouw.
W. F. Pape.
W. H. van de Poll.
H. van Raan.
Joh. Rentinck.
Past. Dr. D. A. W. H. Sløet
J. Trouw.
Joan Vis.
S. G. van der Werff.

Aerdenhout:

E. G. Wentink.

Amsterdam:

G. Ansoul.
A. J. Boom.
K. H. Broekhoff.
Prof. Dr. K. H. Bouman.
P. Colder.
Mr. A. le Cosquino de
Bussy.
Jan W. den Duijn.
P. A. Kater.
D. van Lankeren Matthes.
Mej. A. G. Pos.
J. H. Roozenschoon.
A. W. Seegers,
Stichting „de Amstel-
oever”.
Mevr. de Wed. Th. J. Ver-
rijn Stuart-Visscher Gor-
ter.
Mr. P. L. de Vries Feijens.

Mevr. Marie C. van
Zeggelen.

Ankeveen:

P. J. Eijma.
E. R. D. Schaap.

Apeldoorn:

A. Grevenstuk.

Baambrugge:

C. L. Dekker.
J. G. Th. Grevenstuk.
Mej. Wilh. F. Grevenstuk.
Ds. H. Haselager.
R. L. Otten.
F. Rijke.
A. Schoenmaker.
Mr. J. Schoenmaker.
G. van Walbeek.

Baarn:

P. E. Tegelberg.

Bilthoven:

W. J. P. Suringar.

Breukelen:

Dr. M. H. J. Adels.
J. D. Bastert.
D. J. M. Bianchi.
Mr. J. C. Bloem.
St. Breuninghoff.
A. H. Colenbrander.
A. H. Doude v. Troostwijk.
B. van Driel.

Herm. v. d. Grift.
 G. C. Hoekstra.
 Dr. D. M. Hoogland.
 C. de Joncheere.
 W. J. Jonker.
 E. B. van Julsingha.
 J. Kasteleijn.
 P. Land.
 C. W. Matthes.
 Hans Matthes.
 Jac. Molenkamp.
 M. Onnes van Nyenrode.
 Deken P. W. A. Pieck.
 Jhr. Mr. H. H. Röell.
 Dr. K. de Snoo.
 Mevr. C. D. Wijers-
 Veenendaal.
 Mej. J. M. E. Willink van
 Collen.
 Mej. M. E. Willink van
 Collen.

Bussum:

Bern. L. A. M. v. Ogtrop.

Doorn:

Jhr. J. K. Lampsins van den
 Velden.

Driebergen:

Jhr. P. P. de Beaufort.

Giessendam:

A. J. Middag.

's-Graveland:

F. E. Blaauw.
 Mr. D. J. A. Baron van Ha-
 rinxma thoe Slooten.

's-Gravenhage:

Bureau der Rijkscommissie
 voor de Monumenten.

Mevr. A. Portengen-van
 den Broeke.
 Kees Valkenstein.

Groningen:

Kapelaan F. J. Schoemaker.

Haarlem:

C. Maarschalk.

Hantum (Fr.):

Ds. G. van Veldhuizen.

's-Hertogenbosch:

B. G. P. Verbiest.

Hilversum:

D. de Bree.

Ds. J. van Bruggen.

C. L. Heek.

A. Roland Holst Jr.

Mevr. A. J. Kardux-ten

Hoopen.

J. Kardux.

Generaal-Maj. E. Luden.

C. Metzelaar.

P. A. Pijnappel.

J. Schipper Jr.

Katwijk a.d. Rijn:

Mevr. M. L. H. Eerdbeek-
 Claasen.

Kortenhoeft:

J. Warmolts.

Krommenie:

P. van Walbeek.

Leiden:

Mr. Dr. J. W. Verburgt.

Dr. F. C. Wieder.

Loenen:

N. Bastert.
 Goswin H. Boner.
 G. J. Dokkum.
 H. Hissink.
 J. M. C. van Kempen.
 Mr. H. P. Loggere.
 W. C. Pos.
 L. L. Posthuma.
 E. A. H. A. van de Velde.
 Jan de Vries.
 G. J. Weijland Jr.

Loenersloot:

Pastoor B. J. Brouwer.
 Ir. E. Middelberg.

Loosdrecht:

P. J. Houtzagers.
 Mr. Dr N. J. C. M. Kap-
 peyne van de Coppello.
 Mevr. de Wed. C.
 Matthijssen-Roland Holst.
 Jhr. Q. J. van Swinderen.
 Jhr. C. H. C. A. v. Sype-
 steyn.
 W. Voogsgeerd.

Maarssen:

R. H. Driessen.
 F. J. de Freytag.
 A. M. Hartog.
 L. G. James.
 G. A. le Jolle.
 J. M. de Muinck Keizer.
 Ds. A. v. d. Kooy.
 Dr. A. R. van Linge.
 M. Oskamp.
 A. T. Plomp.
 Pastoor A. E. Rientjes.

J. B. Scheuer.
 J. G. Suring.
 C. E. Wolff.
 Mr. W. B. Westermann.
 Wybren Wijmstra.

Maarsseveen:

Jhr. J. Huydecoper van
 Maarsseveen.
 Dr. A. M. Venker.
 H. Schoenmaker Ezn.

Maartensdijk:

Dr. J. J. F. Steijling.

Maurik:

Mr. W. J. Doude van
 Troostwijk.

Munsterscheveld:

Pastoor J. J. Swildens.

Nederhorst den Berg:

C. A. de Bree.
 C. Hoetmer Nz.
 Mevr. C. A. Pos—Kofloed,
 G. Graaf Schimmelpenninck.

Nieuwersluis:

Th. W. Blijdenstein.
 Douair. A. Baron de Girard
 de Milet van Coehoorn.
 Mevr. Wed. Mr. U. H. van
 Notten-Doude v. Troost-
 wijk.
 Kapitein J. Vermeulen.

Nigtevecht:

Mevr. de Wed. M. H.
 Laddé.
 G. A. van Wees.

Nijmegen:

H. J. van 't Lindenhout.

Oosterbeek:

Mr. E. van Beusekom.

*Rhenen:*Mr. J. H. M. A. Doude
van Troostwijk.*Rossum:*

A. F. van Goelst Meijer.

*Rotterdam:*Bibliotheek der gemeente
Rotterdam.
Jhr. P. A. H. Martini
Buys.*Utrecht:*J. B. P. Biegelaar.
Dr. C. Broeksmit.
Jan Eloy Brom.
Dr. K. Heeringa.
Pastoor L. J. v. d. Heijden.
J. Th. van der Laan.
H. van der Lip.
Jan van der Lip.
Jhr. Dr. L. H. Quarles van
Ufford.
A. Ph. Ridder.
Mr. W. C. Schuylenburg.
Mr. L. Sillevius.
H. J. Smits.
P. J. G. Verburgt.*Velp:*

V. L. Baron v. Boetzelaer.

Vreeland:

A. K. Berkhout.

C. Blatt.

P. J. C. Blatt.

G. Ph. Ittmann.

C. A. Lion Cachet.

L. Schiethart.

Mevr. D. B. Sluijter.

H. Uden Masman.

Vriezenveen:

Pastoor W. M. A. van Rijn.

Weesp:

A. van Beek.

W. A. van Dockum.

Th. J. Houtman.

H. de Kloet.

J. G. Nordemann.

E. W. Raadsheer.

N. Smit Jzn.

R. Wartena Szn.

Weesperkarspel:

G. P. Sorber.

Weltevreden: (N.O.I.).

Prof. Dr. A. Grevenstuk.

Wijk bij Duurstede:

B. Schoenmaker.

Zeist:

J. A. Lantsheer.

J. P. van Voorst van Beest.

*Zuilen:*F. C. C. Baron van Tuyll
van Serooskerken.*Zwolle:*

Dr. G. A. B. Fijnvandraat.

DONATEURS.*Amsterdam:*

Mr. R. H. Erdmann.

*'s-Gravenhage:*Mr. Dr. F. A. C. Graaf v.
Lynden van Sandenburg.*Utrecht:*

Dr. H. Th. s'Jacob.

BEGUNSTIGERS.*Abcoude:*

D. van Teeseling.

*Baambrugge:*G. Feringa.
W. C. Smuling.*Breukelen:*

Ds. C. J. H. Verweij's.

IN MEMORIAM

Mr. W. F. E. Spiering, oud-Kantonrechter van Breukelen.
 C. P. de Groot, Wethouder van Abcoude-Baambrugge.
 M. H. Laddé, lid van den gemeenteraad van Nigtevecht.
 H. F. L. Schöler, ambt, van de Kinderwetten, te Amsterdam.

Jaarverslag.

Op den 12den Juni 1931, den dag waarop 19 jaar geleden Niftarlake werd opgericht, werd de 20ste Algemeene Vergadering van het Genootschap in het Hotel „de Kampioen” te Nieuwersluis gehouden.

De Voorzitter opende de vergadering en herdacht de leden, die in het afgelopen jaar door den dood waren weggerukt.

Nadat de Secretaris verslag had uitgebracht en de Penningmeester rekening en verantwoording had gedaan, werd de rekening door de Heeren Schiethart en Warmolts nagezien en accoord bevonden en daarna door de vergadering goedgekeurd.

Vervolgens kwam het houden van een excursie aan de orde. Er werden drie verschillende plannen voorgesteld: 1. Het Paleis te Soestdijk, 2. Het kasteel te Amerongen en 3. Noord-Hollandsche steden. De vergadering voelde het meest voor de N.-Hollandsche steden, doch toen daarna voorgesteld werd om naar Culemborg en Buren te gaan, vond dit grooter bijval en werd daartoe besloten.

Nadat verschillende huishoudelijke zaken waren afgedaan, kwam men na uitvoerige besprekingen overeen, om weder een jaarboekje uit te geven, waarna de vergadering gesloten werd.

De excursie was weder een groot succes. Het uitvoerige en keurige verslag van ons medelid Joan Vis in het vorige jaarboekje, onthefte mij om hiervan eene beschrijving te geven.

Intusschen een woord van hulde aan de commissie, die weder alles in het werk heeft gesteld om de excursie te doen slagen.

Door de tijdsomstandigheden en door overlijden is het ledental gevoelig verminderd, doch nog altijd groot genoeg om de toekomst niet al te donker in te zien.

Hopen wij echter, dat spoedig betere tijden mogen aanbreeken.

Uitgebracht te Nieuwersluis 17 Juni 1932.

De Secretaris,

J. G. Th. GREVENSTUK.

Staat van Ontvangsten en Uitgaven over het 20e Genootschapsjaar 1931—1932

ONTVANGSTEN:

Batig Saldo	f	498.22
<i>Contributies:</i>		
over 1931: 5 leden	f	12.50
197 leden	"	492.50
1 lid (voornit)	"	5.—
2 leden à f 5.—	"	10.—
1 lid	"	3.—
2 donateurs	"	20.—
1 donateur	"	5.—
4 begunstigers	"	4.—
	"	552.—
Verkochte Jaarboekjes... .. .	"	10.—
Gekweekte rente... .. .	"	12.06
	f	1072.28

UITGAVEN:

Jaarboekje 1931	f	358.48
Nadeelig saldo Excursie 1931	"	28.49
Heemschut contrb. 1931 en 1932	"	15.06
Incassokosten, drukkosten, zaalhuur en andere kleine kosten	"	71.06½
Batig saldo... .. .	"	599.18½

f 1072.28

J. D. BASTERT,
Penningmeester.

1072
1073
1074
1075
1076
1077
1078
1079
1080
1081
1082
1083
1084
1085
1086
1087
1088
1089
1090
1091
1092
1093
1094
1095
1096
1097
1098
1099
1100

De Excursie op 27 Juli 1932

Bezoek aan Queekhoven en Nyenrode
te Breukelen.

Het 20-jarig bestaan van „Niftarlake”.

O Vechtstroom met Uw blanke Swaanen,
Uw vogels, vissen en geboomt,
Uw Hofsteën en Uw schoonen Laanen,
Alom met welg gras bezoomd!

(Jan de Regt).

Ofschoon op de agenda der Excursies officieus reeds een bezoek aan Noord-Holland geplaatst was, lag het toch meer in de lijn van het semi-jubeljaar dit keer de grenzen van onze gouw niet te overschrijden, doch daarbinnen nog eens te gaan neuzen en speuren.

En al is reeds veel, zeer veel bezocht van hetgeen alzoo binnen Niftarlake's palen te zien is, toch heeft nog niet alles een beurt gehad, en met name in het Zuiden der provincie ligt nog veel terrein braak voor excursie.

Samenkomst te Nieuwersluis.

In verband nu met het 20-jarig bestaan van Niftarlake werd het gewenscht geacht in de Vechtstreek te blijven en het bleek dat vele leden daarmede ingenomen waren, want op den regenachtigen morgen van den 27sten Juli waren een 80-tal dames en heeren te Nieuwersluis bijeengekomen om een bezoek te brengen aan Queekhoven en Nyenrode.

De Boottocht.

Met de salonboot, die daarvoor was gerequireerd, werd eerst een tocht op de Vecht gemaakt. Aanvankelijk bleven allen op het open dek om van de klassieke schoonheid der Vecht-oeveren te genieten.

En inderdaad, er is veel te genieten op en langs dezen ouden merkwaardigen stroom, die reeds in de oudheid vele ridderburchten aan zijn oevers zag verrijzen, waarvan er thans nog maar enkele over gebleven zijn. Al heeft de rivier daarvoor veel van haar gigantische aantrekkelijkheid verloren, in een anderen bouwvorm van lateren tijd heeft zij weer veel, zeer veel herwonnen, n.l. in den aanleg van 17e en 18de eeuwsche buitenplaatsen en luthoven, die er van Utrecht tot aan Nederhorst bijna onafgebroken neergeveld zijn, als paarden van verschillende grootte en kleur en schoonheid aan een ketting. En de Vecht kronkelt zich daar tusschen door in bevallige, sierlijke maar ook stoute bochten, als 'n zilverkleurig lint. Voeg daarbij de schoonheid der rivier an und für sich, het groen-zilverachtig water, spelend in kabbelende golfjes, het hooge wuivende rietgewas, het zich ver uitstrekkende achterland in veelvoudige tintenschakeering van diep-groen tot zacht geel, de donkere boompertijen aan den horizon, welker grillige lijnen hier en daar worden afgebroken door statige en massieve torenspitsen, dan heeft men 'n brok onvervalscht Hollandsch natuurschoon, dat zich met vele andere hooggeroemde „streken" van ons vaderland mag meten.

Na 'n uurtje van dit kostelijke panorama genoten te hebben, kwam Pluvius de vreugde verstoren door zijn schatten met al te kwistige hand over het landschap uit te strooien, zoodat de meeste aanwezigen het toch maar geraden vonden naar het beschutte dek te vluchten, daarmede het fraaie uitzicht prijs gevende.

De gezellige stemming en gemoedelijk-vriendschappelijke sfeer die bij alle excursies heerschen, waren ook nu weer aanwezig, en zelfs een angstwekkende donderbui kon hierin geen verandering brengen!!

Een ieder was blij z'n vrienden en kennissen van heinde en ver weer te mogen aantreffen en met elkaar te mogen „plaudern."

Op zoo'n dag voelen menschen van verschillende rang en stand, van uiteenloopenden aanleg en landaard zich één, omdat zij voor een en hetzelfde doel bij elkaar gekomen zijn.

Bezoek aan Queekhoven.

Toen de bui geweken was naderden wij Queekhoven, het eerste doelpunt der excursie.

Het „Huys Queekhoven” was omstreeks 1718 het „Kost-School van den Heer Mannourie; zeer bekwaam om de toegezondene Jongelingen aldaar te onderwijzen en met de schoone Plantagien te verlustigen”.

Het is een van de vele 17e eeuwse landhuizen langs de Vecht, massief vierkant gebouwd. In 1672 door de Franschen verwoest en geplunderd, is het meermalen herbouwd en natuurlijk ook veranderd, niet steeds tot zijn verfraaiing; de achtergevel is nog de oorspronkelijke uit den stichtings-tijd. De laatste verbouwing dateert van 1880, toen het voor-gedeelte in Franschen stijl werd opgetrokken. Er was geen gelegenheid de vele kunstschaten, die het huis herbergt, te bezichtigen. Misschien bij 'n volgende reis!?

Merkwaardige tuinen.

Onder leiding van den vriendelijken gastheer, den heer C. W. Matthes, werd nu 'n rondwandeling gemaakt door de uitgestrekte tuinen en parkpartijen.

Wij wandelden tusschen geschoren gazons, kleurrijke bloemperken en prachtige houtpartijen. Behalve de gewone boomen en heesters en planten, die men schier in elken tuin van eenige beteekenis aantreft, bevat Queekhoven nog 'n groot aantal exotische en andere zeldzame boomen en planten, die alleen 'n bezoek aan het landgoed dubbel waard zijn. Zoo toonde de heer Matthes ons o.m. 'n zilverbonte eik, een zilveriep, een kastanje, wiens takken in den grond wortelen en nieuwe boomen vormen. Deze kastanje is een van de oudste in het gansche landgoed en zeer zeldzaam. Hij is de Patriciër onder zijn cornuiten; misschien wel de eenige in Nederland. Hij is geplaatst bij den aanleg van den tuin nà 1672, toen de Franschen uit de Vechtstreek verdreven waren.

Zeldzaam en bijzonder schoon zijn ook de tulpenboom; de *taxis baccata*, eenig in Europa; de *taxodium distigum*, die adem haalt door zijn wortels, welke als stompen boven den grond groeien; de watergentiaan, de rose waterlelie; 6 soorten tooverhazelaars; coniferen in diverse kleuren; Spaansche meloenen, berk met zwarte bladeren en morel met myrthenblaren. En zoo zouden we nog reeksen planten en heesters kunnen opnoemen van zeer bijzondere soort en zeldzame schoonheid.

Niet minder bekoorlijk zijn de vijvers met schoone waterlelie's en merkwaardige vischsoorten. De visschen waren zoo welwillend zich op verzoek van hun Heer aan het publiek te vertoonen. Te midden van al die schoonheid strekken zich de lanen en laantjes uit in rechte lijn of bevallige slingeringen, waardoor het groote geheel wordt verdeeld in fraaie stukken en onderdeelen, met heerlijke zitjes, vanwaar een verrukkelijk en telkens wisselend uitzicht wordt verkregen.

Een openbaring was voorts de kweekerij in de kassen. Men weet niet wat meer te bewonderen: de hier schier onbekende en zeldzame producten, gekweekt in de tropische hitte der kassen, of de gigantische eiken, beuken en kastanjes e.a. eerbiedwaardige reuzen in de tuinen en parken. Het eene is al even merkwaardig als het andere. Noemen we van hetgeen in de kassen is slechts de rijstplant, koffieplant, suikerriet, W.-Indische orchideé, (bruidsbloem), de dichtertelijke lotus; de waterlelie uit de Amazonen, die 2 keer daags 2 uur bloeit en de familiecactus, die in de laatste 80 jaren slechts 1 maal gebloeid heeft. Voor plantenliefhebbers en tuindeskundigen om van te watertanden. Behalve deze rijkdom aan botanische zeldzaamheden is er ook gezorgd voor de noodige rustieke afwisseling o.m. door het behouden van een muurtje, gemetseld in 1783; een tuinhek van sierlijk Venetiaansch smeedwerk; schilderachtige bruggetjes; ouderwetsche lanen; en niet het minst de volière met haar levenslustige bewoners en bewoonsters. Dit alles bij elkaar maken Queekhoven tot een paradijs, waarvan men nooit moede wordt de onuitputtelijke schoonheid te genieten.

Het dankwoord van den Voorzitter van Niftarlake aan den heer Matthes, voor de genoten gastvrijheid en de bezichtiging van het vele en merkwaardige natuurschoon, was allen leden uit het hart gegrepen. De gastheer dankte op zijn beurt voor het bezoek, dat hem een eer geworden was en hoopte op wederzien.

Herdenking 20-jarig bestaan.

Onder de druipende boomen vond nu 'n officieele plechtigheid plaats: de herdenking van den 20sten verjaardag van Niftarlake en de huldiging van 2 bestuursleden-oprichters.

In eenige toepasselijke woorden herinnerde de heer J. D. Bastert aan het 20-jarig bestaan van Niftarlake en noemde

onder de nog levende oprichters 2 personen, die zich bijzonder verdienstelijk voor het Genootschap gemaakt hebben, t.w. de Voorzitter Mr. Dr. J. W. Verburgt en de ijverige Secretaris de heer J. G. Th. Grevenstuk. De heer Bastert eindigde zijn korte maar hartelijke huldiging met den wensch uit te spreken dat deze veteranen nog vele jaren voor Niftarlake werkzaam mogen zijn!

Deze woorden werden onderstreept door luide bijvalsbejuigingen der aanwezigen.

Afscheid van Queekhoven.

Het scheen 'n oogenblik dat de waterrijke hemel medelijden met de excursisten kreeg, want tijdens de wandeling door Queekhovens tuinen kwam nu en dan het zonnetje even achter de grauwe wolken gluren en mengde een lach bij de tranen van den morgen. En al was deze lach van korten duur, toch bracht zij aanstonds 'n andere stemming teweeg en tooverde het landschap in gouden gloed. Maar nauwelijks hadden we de boot weer bereikt of 'n hevige onweersbui ontlastte zich boven de Vecht en deed de opvarenden angstig naar droge plaatsen vluchten, die er onder het bovendek helaas! maar zeer schaarsch te vinden waren. Doch de paraplu's konden ook nog goede diensten bewijzen!

De bui hield ongeveer even lang aan als de tocht duurde naar het tweede deel der excursie, het

Bezoek aan Nyenrode.

Niet zonder spanning en hooge verwachtingen werd dit bezoek tegemoet gezien. De excursieleiding had de fijne attentie aan elken deelnemer(st) een „Korte Schets der geschiedenis van het Kasteel Nyenrode en zijne bezitters” te overhandigen, zoodat we ons zonder schroom ontslagen mogen achten van de verplichting te dezer plaatse een historische verhandeling te geven. Wel moeten we even gewagen van de belangrijke algeheele restauratie, die in 1907 aangevangen en voor eenige jaren geheel voltooid is. Het vervallen Slot, dat in den loop der eeuwen zeker wel 6 maal verwoest en telkens weer herbouwd is geworden, is thans weer geheel in zijn middeleeuwschen luister hersteld.

Aan de hand van het nog bestaande en van oude documen-

ten is nauwkeurig onderzocht hoe alles er vroeger uit gezien heeft. Met de grootste zorg zijn alle onderdeelen onderhanden genomen en weer in hun oorspronkelijken staat hersteld. Het werk werd uitgevoerd onder leiding van den Rijksarchitect Van Heeswijk en den heer E. G. Wentink, Architect te Aerdenhout.

No more to chiefs and ladies bright
The harp of Tara swells.

(Irish song).

Tusschen het hoog opgaand geboomte verheffen zich de torens van het trotsche kasteel, schitterend in het licht van de gouden zon, eens een machtig bolwerk van de Hollandsche Graven, staande midden in de branding van de middeleeuwsche politieke woelingen. Langen tijd is Nyenrode in vergetelheid geweest, het was zelfs in de 19e eeuw gedegradeerd tot Kostschool en was toen niet alleen qua bestemming, doch ook materieel in vervallen toestand geraakt.

Aan den heer Michiel Onnes van Nyenrode komt de onsterfelijke eer toe het huis weer in de allerbeste condities te hebben gebracht. Ontzaglijke moeiten en kosten zijn daaraan gespandeerd, doch het resultaat is ook meer dan schitterend. Als een Phoenix uit de asch herrezen troont 't daar aan de oevers van de grijze trotsche Vecht als een verjongde getuige van lang voorbije stoutmoedige geslachten en een glanzende beschavingsperiode.

Nyenrode heeft zijn vroegere eer hersteld, zij 't dan — gelukkig — op vreedzamer en rustiger wijze dan voorheen. En zijn devies: Cedo nulli — ik wijk voor niemand — mogen we thans in overdrachtelijken zin verstaan: dat het om zijn in- en uitwendige schoonheid en rijkdom voor geen ander Kasteel in den lande behoeft onder te doen.

Ontvangst op Nyenrode.

De Heer en Mevrouw Onnes ontvingen het gezelschap persoonlijk in de ruime hal van hun kasteel. Alle gasten werden, de een na den ander, door den heer Bastert voorgesteld. Na een kort welkomstwoord van den Gastheer begeleidde deze de dames en heeren naar de verschillende zalen, waarin, in samenwerking met de fa. J. Goudstikker te Amsterdam, een

zeer uitgebreide collectie schilderstukken e.a. kunstschaten zijn ondergebracht.

Reeds aanstonds wordt men in de ruime lichte hal geboeid door hetgeen daar aanwezig is. Zoo o.m. de fraaie bewerkte Utrechtsche natuursteen schouw van pl.m. 1480, ruilgeschenk van het Aartsbisschoppelijk Museum te Utrecht en de levensgrootte beelden van de H. Maria en St. Gabriel, beeldhouwwerk uit 1300. De meesterwerken der vroeg-Italiaansche kunst konden moeilijk een passender milieu gevonden hebben dan deze hal. De St. Franciscus van Giotto, de Madonna van Fra Angelico en de stukken van Lippi en Cozzarelli komen daar bijzonder voordeelig tot hun recht.

In 'n zij-afdeeling van de groote vestibule zijn vertegenwoordigd de meesters der Italiaansche vroeg-Renaissance, zoo b.v. Rafaël met zijn „Heilige Hieronymus”, Tintoretto, Veronese en Bassano.

De gangen zijn versierd met prenten, teekeningen en afbeeldingen van het slot in zijn verschillende perioden en van diverse historische personen.

Buitengewoon grootsch en overweldigend is de aanblik van de Ridderzaal, die in den laat-Renaissance-stijl der XVIIe eeuw is gehouden. Op de balken der zoldering zijn de wapens der onderscheidene bewoners aangebracht; de geheele meubileering is oud-Hollandsch; op de tafel prijkt 'n oud-Romeinsch bronzen beeldje op steenen voet, dit beeldje heeft naar schatting den respectabelen ouderdom van pl.m. 2000 jaren.

Een oud stand horloge met speelwerk, — Amsterdamsch fabrikaat — verhoogt de voorname aankleding der zaal.

Tegen 't goudleeren behang der wanden prijken doeken van de beroemdste Hollandsche Meesters uit de gouden eeuw: Rembrandt, Sal. Ruysdael, Jan Steen, Frans Hals e.a. Het vermaarde „Gezicht op Antwerpen” van Jan van Goyen heeft 'n passende plaats naast de groote schouw gevonden. Deze zaal heeft bij de verwoesting door de Franschen in 1673 het meest geleden. Doch Johan Ortt heeft haar bij de herbouwing in 1675 weer hersteld. Thans ademt zij 'n deftig-voorname oud-Hollandsche sfeer, waarin het, ook al om de heerlijke uitzichten op de parken, behagelijk en aangenaam is te mogen verblijven.

Als men 'n oogenblik in deze groote zaal vertoeft, denkt men vanzelf terug aan de tijden toen hier de middeleeuwsche ridders samenkwamen om te beraadslagen over de gebeurtenissen van den dag, of de politieke toestand besprekende. Hier zijn dan wellicht de plannen gemaakt voor nieuwe oorlogen, voor verovering van deze of gene burcht en hier in deze ruimte zal dan ook wel overlegd zijn hoe zich het voordeeligst op den tegenstander te wreken. Doch ook zal dit meermalen de plaats van vrede en verzoening geweest zijn.....!

Een geheel andere geest en sfeer heerschen er in de kamer, die in Style-Louis XV is gerestaureerd. Heerlijke en juiste tegenstelling met de Ridderzaal!

Welk 'n schitterende kristallen kroon, en oude schouw! Bovendien sierlijke Fransche en Hollandsche meubelen, een magnifiek afgewerkte en juist geproportioneerde Bonheur du jour, een kostbare collectie Saksisch en Meisner porcelein en 18de-eeuwsche snuisterijen. 'n Fijn gevormd Tanagra-beeldje van ca. 300 vóór Christus, de gave peinture van Fransche schilders als Boucher, Roslein, Leonard de France e.a. — slechts het tokelen van een Menuet van Mozart of 'n Suite van Couperin op een oud spinet ontbreken nog — stempelen deze kamer tot 'n heerlijk verblijf voor de „fêtes galantes" der 18de eeuw.

De eetzaal is in haar geheel overgebracht uit een Amsterdamsch Patriciërshuis aan de Keizersgracht. De onderdeelen van de oude schouw, van het ingebouwde buffet en de sierkast zijn niet opgelegd, doch gesneden uit één stuk.

Een merkwaardige verzameling oud-zilver uit verschillende perioden, alsmede de Fransche en Engelsche gekleurde prenten aan de wanden geven deze zaal weer haar eigen speciaal karakter.

Het kasteel is ook rijk aan zeer vele kleinoodiën uit vroeger tijden, die in schrijnen en vitrines bewaard worden. Er zijn exemplaren bij van hooge zeldzaamheid, zoo b.v. het zilveren medaillon, geschenk van Koning Karel II van Engeland aan Cornelis Tromp Anno 1675; e.a.

Alles op te sommen wat in dit gebouw aan kunstschaten en curiositeiten is bijeen verzameld, zou zeer ver buiten het raam van dit artikeltje vallen.

Het is om slechts te bewijzen dat de uiterlijke schoonheid van het kasteel, door 'n dito inwendige, geëvenaard, zoo niet

overtroffen wordt. Bovendien krijgt men door het hier vermelde 'n idee van den ongeloofelijken rijkdom, welke daar is tentoongespreid.

Toen de geheele benedenverdieping bezichtigd was, leidde de Gastheer het gezelschap langs oude trappen naar boven. Men ontmoet dan de portretten der admiraals uit de gouden eeuw: o.m. De Ruyter, Tromp, Stellingwerff, en Piet Hein.

Met bewondering werd de Bovengang met Bourgondische houtsculptuur en beeldhouwwerk bezichtigd, eenig in zijn soort. Niet minder interessant is de *Dameskamer*, aldus genoemd naar de wapens der vrouwen van Nyenrode, die er zijn aangebracht. Wat hier het meest interesseert is de zeer bijzondere en uitgebreide collectie antieke lepels en vorken en messen van verschillende metaalsoorten en velerlei vorm. Zoo'n verzameling zal men niet licht elders aantreffen! Natuurlijk ontbreken ook hier weer niet de bijpassende schilderstukken o.a. van Engel v. d. Souw en Gossaert van Mabuse.

Verder gaande belandt men in de *Bibliotheek*, een vertrek, geheel in middeleeuwschen toestand herschapeu. De hooge muren zijn van rooden baksteen opgetrokken, de zware eiken balken in de zoldering zijn niet geschaafd, maar „gedisseld”. Gothische kronen, Renaissance en Italiaansche meubelen geven cachet in deze omgeving. De boeken zijn in muurkasten ondergebracht. Kostbare schilderijen versterken de middeleeuwsche sfeer: zoo een Kruisiging van een Zwolschen kunstenaar, een Madonna uit de XVe eeuw, een Christuskop van Jan Mostaert en een Magdalena van Mansi-Magdalena; voorts zijn daar Jan van Scorel, Hans Memling, Lucas van Leyden, allen meesters uit de XVe en XVIe eeuw.

Heerlijk moet het zijn daar te studeeren en zich te vermeien in de oude litteratuur, de geschiedenis, het archief en de kunst. Men moet dan zeker den invloed en den geest van dien tijd ondergaan.

Vandaar kwamen we in de *Kemenade* of *Caminata*, d.i. het vertrek der vrouwen, dat eveneens van rooden baksteen is opgetrokken. Hier ook weer antieke meubelen, koperen luchters, en de wanden versierd met schilderstukken uit denzelfden tijd. Van bijzondere beteekenis mag worden genoemd een half-topografisch, half-kunstwerk van Jan Mostaert, voorstellende de „St. Elisabethsvloed van 1423”.

Ook hier is de Middeleeuwsche sfeer zuiver en gaaf bewaard. De vroegere vrouwelijke slotbewoners zullen zich in dit dorado, speciaal voor haar ingericht, zeer zeker wel behagelijk gevoeld hebben!

Tenslotte belandden we in de *Wapenzaal*, een groot ruim vertrek onder de kap, waar zoo goed als alle oorlogstoerusting van vroeger eeuwen in keurige orde (gelukkig niet in „slagorde”) zijn bijeengebracht. Men krijgt hier een volledig beeld van de bewapening der middeleeuwsche ridders en oorlogvoerenden, en deze werktuigen beschouwende, kan men zich ook indenken hoe het mogelijk was versterkte steden en machtige burchten na korter of langer tijd te overmeesteren.

Behalve de moordtuigen, die algemeen in gebruik waren, treft men bij de enorme verzameling ook zeer zeldzame exemplaren aan, zoo b.v. een Maarschalkstaf; zeer oude helmen, zwaar als lood; 'n hellebaard uit Zwitserland, e.m.d. We kregen 'n gevoel van gerustheid te weten dat al deze moordtuigen hier veilig opgeborgen zijn en geen andere verdiensten hebben dan te bewijzen hoe afgrijselijk en wreedaardig het oorlogvoeren altijd geweest is.

Door een in den dikken muur uitgehouwen wenteltrap daalden de bezoekers af naar de *Keuken*, ook weer 'n ruim en hoog vertrek, verdeeld in zit- en kookkeuken. Hier weer dezelfde riante oud-Hollandsche degelijkheid als overal elders. Gemakkelijk, geriefelijk en toch hoogst eenvoudig.

Berekend voor groote maaltijden, zooals er in de middeleeuwen veel gegeven werden. De ridders hielden van 'n rijke tafel:

A Dieu mon âme,
 Mon corps à moi;
 Mon coeur aux dames,
 L'honneur à moi.

Na dezen vermoeienden ommegang kwam het gezelschap weer in de majestueuze Ridderzaal terug, waar door de Burchtvrouwe

de Thee werd geserveerd.

De Gastheer en zijn gade onderhielden zich op vriendschappelijke wijze met de gasten.

De heer J. D. Bastert, Voorzitter der Excursie-commissie,

sprak nu den Heer en Mevrouw Onnes op hartelijke wijze toe. In exquisite woorden roemde de spreker de gulle ontvangst op Nyenrode te beurt gevallen en sprak zijn bewondering uit over de vele en zeldzame kunstschaten en antiquiteiten die hier bijeengebracht zijn en bewaard worden. Spr. besloot zijn speech met den wensch dat het den Heer en Mevrouw Onnes gegeven moge zijn nog vele jaren in het vernieuwde kasteel te mogen wonen en Niftarlake ook nog weer eens de gast moge wezen.

Heel vriendelijk dankte de Slotheer voor de hartelijke woorden, zoeven tot hem gesproken.

Het is mij — aldus de Heer Onnes — een genoegen geweest u te ontvangen en ik reken 't mij tot 'n plicht deze schatten aan anderen te laten zien. De kunst is 'n algemeen bezit en het menschdom heeft er recht op daarvan te genieten. En — zoo eindigde de Heer Onnes — als u hier in deze kunstrijke omgeving de beslommeringen van het dagelijksche leven 'n oogenblikje hebt mogen vergeten, dan mag deze Excursie zeker geslaagd genoemd worden.

Alle aanwezigen betuigden hun instemming met deze woorden.

Buiten op den breeden stoep werden de Gastheer en de Gastvrouw, omringd van de bezoekers, door den fotograaf vereeuwigd.

Het Vertrek.

Inmiddels was de lucht opgeklaard en werd de terugtocht per boot en per auto aanvaard.

De Voorzitter van Niftarlake maakte van de gelegenheid gebruik namens alle deelnemers(sters) hulde en dank te brengen aan de heeren Bastert, v. d. Lip en Matthes voor hun moeiten en zorgen om dezen dag voor de Niftarlakers wederom tot 'n onvergetelijken te maken.

Abcoude, Oogstmaand '32.

JOAN VIS.

Diversen.

De wapens met zuiltjes.

De van Zuylen's worden in den beginne dikwijls Van Zuylen van Anholt genoemd. 't Interesseerde mij of de zuiltjes, die in de verschillende wapens voorkomen (Zuilen, Abcoude, Wijk bij Duurstede, Culemborg, enz.) ook uit Anholt afkomstig konden zijn.

Toen ik verleden jaar te Anholt was, trof het mij, dat het wapen op de pui van het stadhuis twee zuiltjes vertoonde, terwijl men mij op de Secretarie een groot gekleurd wapen van Anholt liet zien:

een rood veld met twee zilveren zuiltjes boven elkander geplaatst.

Inlichtingen kon de ambtenaar mij niet verschaffen.

Hiermede was de quaestie niet opgelost, maar de overeenkomst met het wapen van Abcoude: een rood veld met drie zilveren zuiltjes (2 en 1) is opmerkelijk.

J. G. Th. GREVENSTUK.

De Dr. van Linge-brug te Maarssen.

Mevr. J. Westermann-Smithuijzen te Maarssen vestigt er onze aandacht op, dat in het artikel van den Heer Jac. Zwarts in het vorig jaarboekje over „de Joodsche Sabbathgrens van Maarssen” gesproken wordt over de „Terlinger-brug”. Dit is niet juist.

Deze brug werd eenige jaren geleden door ons medelid Dr. R. A. van Linge aan de gemeente Maarssen ten geschenke gegeven. Zijn naam staat dan ook op de brug-pijlers en de brug heet de „Dr. van Linge-brug”.

„Daelwijck” te Zuilen.

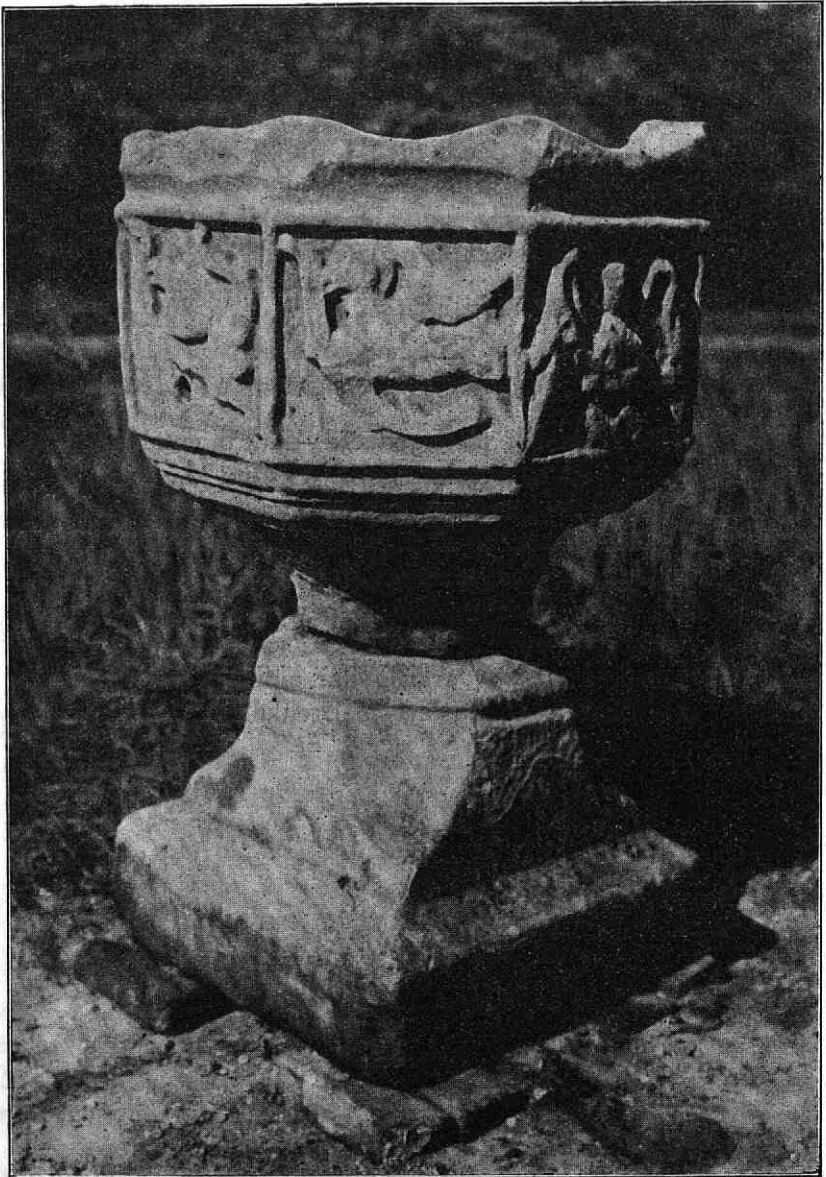
De Heer J. Ionker Jr. te Breukelen schrijft ons, dat op pag. 45 van het jaarboekje 1928 een onjuistheid voorkomt.

Er staat: „de ons bekende familie Plomp, die pas in 1781 in Zuilen haar intrede deed, toen J. Jan Plomp de pannenfabriek „Daelwyck” kocht”.

De acte van overdracht van „Daelwyck” tusschen P. van Dijk en J. Jzn. Plomp is echter gedateerd 1 Nov. 1786.

Archief.

Aan de leden wordt medegedeeld, dat, ingevolge besluit genomen op de Ledenvergadering van 17 Juni j.l., het Archief thans in bewaring is gesteld ten kantore van de Middenstands-bankvereniging te Loenen a. d. Vecht, waarvan Directeur is het lid de Heer G. J. Weyland Jr., en de waardevolle stukken, w.o. de cliché's in de kluis aldaar bewaard worden, terwijl diverse jaargangen van het Jaarboekje, voor zoover de voorraad strekt, op aanvraag verkrijgbaar zijn bij den Penningmeester, den Heer J. D. Bastert te Breukelen.

Doopvont te N. Loosdrecht.

De doopvont te N. Loosdrecht

Op het kasteel Sypesteijn te Loosdrecht bevindt zich een merkwaardige hardsteen doopvont. In afwijking van de veelal ronde doopvonten heeft deze gothische vont een achtzijdigen kuip en bestaat zij uit twee stukken voet en kuip zonder schacht. De binnenkom, met gat om het gebruikte water weg te laten vloeien, is ongewoon groot. Misschien was het in den tijd der vervaardiging nog gewoonte het doopsel door „immersio”, of onderdompeling toe te dienen. Vroeger meende men algemeen, dat de immersio in de 13e eeuw ophield, en toen de „infusio” (begieting) in zwang kwam. Hoe lang de immersio in sommige streken nog werd doorgevoerd, alvorens de infusio werd toegepast, zien wij uit de jongste studie van George Malherbe „La Liturgie du baptême” (Nov. 1931. Bull. par. Liturgique). Te Augsburg, Munster en Breslau is nog in de 14e eeuw spraak van de immersio, te Keulen nog in de 15e eeuw. In de ritualen van Upsala, Meissen en Roskilde Schwerin en Lincoping was de immersio nog gebruikelijk in de 16e eeuw, terwijl het Manuale van Sabisbury nog in 1604 van immersio spreekt. Een doopformulier uit de 15e eeuw thuis hoorend in het Sticht, spreekt nog van „trina submersio”, driedovoudige onderdompeling van het hoofd. (Moll, Kerkgeschiedenis van Nederland, IIe blz. 356). Uit de groote kom bij deze doopvont zou men geneigd zijn te besluiten, dat ook hier de onderdompeling van het hoofd en niet de besprenkeling gewoon was, terwijl ook de vont laag is gehouden zooals oudere vonten, gebruikt bij de indompeling.

De profileering en versieringsvormen van dezen te Loosdrecht voor den dag gekomen doopvont wijzen op den aanvang der 15e eeuw, nog beter gesteld omtrent 1400. Dat klopt heel goed met de geschiedenis der Zijpekerk, die aanvankelijk eene kapel was, en eerst dooprecht kreeg, toen deze kapel tot parochiekerk werd verheven. Bisschop Frederik van Blan-

kenheim immers, regeerend van 1393 tot 1423, verhiel op verzoek van Ridder Walterus van Mynden en andere parochianen van Loosdrecht, die op grooten afstand van de kerk woonden, de kapel van de Zijpe tot een parochie-kerk. Een copie van den fundatiebrief, gedateerd Zondag Judica van het jaar 1400, waarbij deze kapel wordt verheven „tot een nieuwe parochiekercke ter eere van God Almachtig ende den H. Apostel Paulus mitsgaders Anthonius den Belijder ende den Paus en Martelaar Cornelius toegeheyligt..... en deselve nieuwe opgerigte kercke een voorhof en kerckhof ende een doopvont..... (enz. enz.)en andere regten en heerlijkheden eener parochiekercke te doen maken”, is door Dr. G. Vellenga geplaatst in het Nederlandsch Archief voor Kerkgeschiedenis, IV jg., 1906, blz. 339—344. (Vgl. Regesten Bissch. Utrecht, Rijksarchief Utrecht, No. 1263).

Afgaande dus op den uiterlijken vorm, stijl en versieringswijze van deze doopvont, mogen wij veronderstellen, dat deze werd aangeschaft en vervaardigd bij of kort na de verheffing der kapel tot Parochiekerk in 1400. Wij verschillen hier dus met de opvatting van den Heer T. N. van Eyck tot Zuilichem, die als tijd van vervaardiging „omtrent de 13e eeuw” meende te mogen stellen. (Berigten Hist. Genootschap, 1846, (I) 226).

Na de reformatie is deze vont buiten de kerk geraakt, zooals het meermalen ging, in den grond gegraven, misschien wel om evenals elders te dienen als roepsteen bij aflezingen, kerkespraken enz. Volgens van Eyck van Zuilichem was omtrent de jaren 1840 de vont opgegraven in den tuin der pastorie te N. Loosdrecht, stond sindsdien aldaar op een buitenplaats aan een vijver, en was weer in den grond verzonken. Thans staat deze vont met zijn belangrijke versieringswijze op het kasteel Sypesteijn

Een enkel woord over de rijke versiering van deze doopvont. De meeste vonten hebben eenvoudig traceer- of maaswerk als versiering; hier zijn de vakken alle voorzien van Symbolen, welke al is het scherpe modelé wat afgesleten, toch nog zeer goed herkenbaar zijn en een fraaie vlakverdeeling vormen.

1e. *de vier Evangelisten-symbolen.* Deze voorstellingen, ontleend aan Ezechiël I 10 en Openb. IV 6, 7 waren reeds door Maerlants Rymbybel aan het Nederlandsche volk bekend in de 13e eeuw.

Mathaeus bevat *Mansfigure*

Hi spreekt van Jhc nature,

Hoe hi *menschelike* kwam

van den goeden Abraham.

Marcus bevat *leeuwen ghedane*,

Want zijn boec in den bestane

spreect van der grooter woestine,

daer Sente Jan in doghede pine,

En daer hi *metten leeuwen* in was.

Lucas die beghint van Zacharias

Die pape was na der ouder wet,

Des was hi *na den Osse* geset.

Jan is betekent bi den *Aren*

Want die *aren is die hoechste die Vliegheet*

Men vind van ghenen ertschen manne

Die dit van Gode brochte voort,

Zo heilighe noch zo clare woort".

De volgorde der voorstellingen van rechts naar links is hier ook geheel in de traditie gehouden, n.l. de Apostelen 1. Mathaeus en 2. Joannes voorop, daarna volgen de leerlingen 3. Marcus en 4. Lucas.

Daarna volgt *de pelikaan*, (Ps. 101), die volgens de Sym-

Doopvont te N. Loosdrecht.

Mattheus — Het Hert.

bolisten hier is het symbool van Christus, die den mensch van den dood der zonde heeft verlost en op die wijze in geestelijken zin tot het leven heeft terug geroepen. Menzel zegt: „Schon die Kirchenväter nämlich und nachher das ganze Mittelalter erkannte in dem Pelikan der Sein Blut vergiesst für seine Jungen, ein Symbol des Heilandes". Symbolik II, 206. Dat het pelikaan-symbool in 't algemeen veel gebruikt werd in de middeleeuwen, er meerdere malen voorkwam op doopvonten, o.a. in de St. Janskerk te 's Bosch, vindt men uitvoerig aangehaald in een artikel van Ev. Gewin, het Pelikaan-symbool in de Navorscher van 1914.

Doopvont te N. Loosdrecht.
Marcus — Joannes.

Dan komt een vierbladige vulling, een motief veel gelijkend op wat de Engelsche Archeologen „four leaved flower" of ook „four leaved Tudor flouwer" noemen, op het klimopblad gelijkend, en gebruikt van 1380—1500. Maar aangezien het verweerde modelé zijn scherpte heeft verloren, kunnen hier ook vier *plombebladeren* (nymphaea-blad) bedoeld zijn, welke ook in de Nederlandsche sculptuur aan kapiteelen, enz. voorkomen. De waterplompen bevatten een zinspeling op of eene zinnebeelding van het doopsel. Cloquet zegt dan ook: *Les fleurs aquatiques symbolisent le baptême*" (Iconographie p. 357). Dat voorzichtigheid en parate oogen noodig zijn bij het

beschrijven van deze doopvont, blijkt maar al te goed uit de beschrijving en nog meer uit de daarbij gereproduceerde teekening van den Heer van Zuilichem, die sommige voorstellingen leest en teekent als „een uil op een tak zittende”, een „eekhoorn op een tak zittende”, „misschien een vos”, „een vogel op een tak”, enz. Het *spreuklint* of banderole werd voor een tak aangezien. Het spreekt van zelf, dat voor bijna een eeuw terug de iconographie en kunsthistorische kennis ook niet zoo ver gevorderd was als in onzen tijd, die allerlei hulpmateriaal en afbeeldingen ter beschikking stelt.

Daarnaast vinden wij een overoud en algemeen bekend

Doopvont te N. Loosdrecht.
Pelikaan — Lucas.

symbool: *de wijnrank met druiventros*. Deze voorstelling slaat op den tekst van Joannes XV: „Ik ben de Wijnstok en gij de ranken: die in Mij blijft en Ik in hem draagt veel vrucht. Gelijkerwijs de rank geen vrucht kan dragen, zoo zij niet aan de wijnstok blijft, zoo ook gij niet, als gij niet in Mij blijft. Door het doopsel werd de mensch met Christus vereenigd, of „Christen” gemaakt, zooals in dien tijd doopen ook „kerstenen” genoemd werd. Het doopsel, zoo zegt de schrijver van het boekje „Spiegel des kersten levens” is „tbeginsel ende eerste intret des kerstendoms”.

Ten slotte vinden wij nog *het hert* afgebeeld. De middel-

eeuwsche symboliek heeft deze voorstelling herhaaldelijk op het doopsel toegepast, volgens Psalm 42 (41 Vulg.). „Gelijk het hert smacht naar de waterbronnen, zoo smacht mijne ziel naar U, o God". Deze psalm wordt nog altijd gebezigd bij de wijding van de doopvont op Paasch- en Pinksterzaterdag. Menzel zegt: Der nach Wasser lechzende Hirsch wird Ps. 42 mit der nach Gott schreiende Seele verglichen. Er wurde daher zu einem Sinnbild der Taufe gewählt. Noch öfter kommt der Hirsch auf Taufbecken vor".

Doopvont te N. Loosdrecht.
Plompebladen? — Wingerdrank.

Uit alles blijkt, dat de doopvont van Nieuw-Loosdrecht een belangrijk historisch stuk is, èn om zijn iconographie èn versiering, èn om haar waarde als steenen document in de locale kerkgeschiedenis. Aan de welwillendheid van den H.W.G. Heer Jhr. C. H. C. A. van Sypesteijn danken wij naast enkele gegevens ook de foto's om dit stuk in het Jaarboekje van Nif-tarlake te bespreken, waarvoor wij hier gaarne onze oprechte erkentelijkheid betuigen.

Maarssen.

A. E. RIENTJES.

Paulus brengen

Een verdwenen volksgebruik.

Voor ongeveer 50 à 60 jaren was het op Stichtsche dorpen van het Nederkwartier, vooral onder de boerenbevolking, gewoonte om „Paulus te brengen”. Dit gebruik zat vast aan den 25sten Januari, gedenkdag van St. Paulus' bekeering. Voor zoover viel na te gaan, bestond dit gebruik in Jutfaas, Harmelen, Zuilen, Maarsebroek, Maarssen, en waarschijnlijk op meerdere plaatsen van West- of Noord-West Utrecht en dan onder de katholieke bevolking. Op 25 Januari werd er een pop gemaakt van stroo, met oude lappen of doeken omwonden, soms nog eenvoudiger van een stok met wat stof omwoeld, en deze moest Paulus voorstellen. Het kwam er nu maar op aan om dezen Paulus droog bij het haardvuur of in een hoek van het woonvertrek binnen te brengen. Het waren meestal goede kennissen of bureu die Paulusje gingen brengen, en dan moest dien avond de vrouw des huizes wafels of koeken bakken: er werd een feestje gehouden. Aangezien 25 Januari steeds in den vastenavondtijd valt, was het Paulus-brengen dus geheel in de lijn van het jaargetijde, waarin de vastenavondtractaties aan de orde van den dag waren. Maar vóór wat, hóórt wat. De huisgenooten waren meestal wel op hun qui vive, en elke verdachte die op het erf kwam, en wel eens Paulusje onder mantel of kleding kon verborgen houden, werd met een bak water begroet. Had men echter eenmaal „droog en wel” Paulus in het woonvertrek neergezet, dan moest de tegenpartij toegeven, en moest het wafelijzer of de koekepan voor den dag komen.

Welke mag de oorsprong zijn van dit verdwenen volksgebruik? Want het is verdwenen, en mijne zegslieden beweerden dat het was opgehouden tengevolge van het in gebruik komen van vloerkleeden, welke met dit spelletje werden nat gemaakt en bedorven. Of het nu nog bestaat, viel niet te achterhalen. Het waren alleen „ouden van dagen” die het nog meegemaakt

hadden, en oudere of jongeren hadden het van hooren zeggen. Onder de gebruiken, welke *Schotel* vermeldt in zijn *Tilburgsche Avondstonden*, blz. 12, behoorde ook dat men „elders een strooien Paulus aan den haard plaatste, terwijl de vrouw koeken bakte. Was het goed weer, dan wierp zij een pan met boter over hem heen, of sloeg hem met een geboterden koek in het aangezigt. Was het weer slecht, dan wierp zij hem in het vuur”.

Prof. Dr. Schrijnen zegt daarover in zijn „Nederlandsche Volkskunde, I. blz. 151, het volgende: De heilige wordt gestraft als hij niet voor goed weër zorgt. Wij hebben hier een sprekend geval van het mishandelen of straffen van heiligen, door hun beeltenissen te onteeren of te kastijden: typisch, onvervalscht fetissisme..... Zoo valt licht op een gebruik, dat te Jutfaas (Utrecht) vroeger en wellicht thans nog bij de boerenbewoners heerschende is. Op Pauli Bekeeringsdag placht men bij vrienden en kennissen een *Paulus* of *Paulusje* „binnen te brengen”. Dit was een grootere of kleinere pop, die men in een hoek van het vertrek plaatste. Gebeurde zulks, zonder dat de bringer nat werd gegooid, dan moest de vrouw des huizes 's avonds koeken bakken, enz. Zooals uit bovenstaande blijkt, gold dit koeken bakken, dit met water gooien oorspronkelijk den heilige, of liever de pop, die den heilige voorstelde. Wellicht is deze wijze van mishandelen ontleend aan een vaak terugkeerend vruchtbaarheidsgebruik, dat de Duitsche Folkloristen *Regenzauber* noemen”.

Ziedaar meteen, wat ik in de folkloristische litteratuur over het „Paulus brengen” kon vinden. Wel werden hier en daar analogieën gevonden, die hoewel in een anderen vorm gezet, er op lijken, maar dan weer niet vastzaten aan den dag van 25 Januari, volgens *Prof. Schrijnen* een „dies criticus”, waarop de bekeering van den Apostel Paulus wordt herdacht, en waaraan het bovenvermelde gebruik zijn naam heeft ontleend.

Maarsseu.

A. E. RIENTJES.

De Vecht en hare geschiedenis

Bij het doorsnuffelen in mijne papieren, kwam mij onder het oog eene *Brochure*, bevattende eene „verzameling van officieele stukken, betreffende den toestand van de Vecht als Boezem”, bijeengegaard door wijlen mijn Vader, den Heer J. N. Bastert, als Lid der Provinciale Staten van Utrecht, en destijds uitgegeven bij de Firma L. E. Bosch en Zoon, te Utrecht, waaruit ik hier en daar een greep wensch te doen, om alhier terneer te schrijven, vermeenende, dat zulks voor allen, die in de Vechtstreek belang stellen, belangrijk genoeg zal zijn om hieraan hun aandacht te wijden.

Vooraf dient te worden vermeld, dat het navolgende is bijeengebracht, en loopt over de jaren 1861—1865, en alzoo sedert dien tijd menige verandering heeft plaats gehad, doch ik wil mij bij het oorspronkelijke van dien tijd in mijn geschrift bepalen.

Breukelen, Juli 1932.

J. D. BASTERT.

De Vecht is die watervlakte, die begrensd wordt door de Weerd- en Muidersluizen en een „rijksrivier” wordt geheeten. Vanwaar de oorsprong aan dien naam is ontstaan, is niet gebleken, zelfs schijnt het minder juist de Vecht den naam van rivier te geven, aangezien het Vechtwater *niet* vrij en zonder sluisen in zee wordt gelost.

Een groot aantal molens der verschillende waterschappen loozen allen op de Vecht uit; terwijl de Vecht gevoed wordt door de Weerdsuis te Utrecht en door de aldaar gelegen fabrieken, die aan den stroom hare drijfkracht ontleenen.

Niet alleen dat verscheidene polders door molens hun water in de Vecht moeten lossen, doch ook velen, die het door de sluisen moeten doen, waarbij het minst verschil in waterstand de polders geheel doet verstoken zijn van waterontlasting. Alle afwatering van Amerongen tot Harmelen moet op de Vecht geschieden, de geheele oostzijde der Vecht loost

op die rivier uit, en ook een groot gedeelte der Westzijde.

Van 1410 tot 1760 heeft een heemraadschap van de Vecht bestaan, dat belast was met de schouw op het ruigsnijden en diephouden.

Men houdt in het oog, dat de Vecht vroeger *opene* rivier zijnde, de sluis buiten de Waard-barrière te Utrecht is daargesteld om de landen, die op den Krommen Rijn uitwateren, niet droog te laten loopen, geenszins om de Vecht niet te veel water te geven.

Bij Kon. Besluit van 1853 heeft de Regeering besloten het onderhoud vanaf de Vaartsche Sluis tot Amsterdam voor hare rekening te nemen.

Oudtijds liep de Nederrijn, als algemeene rivier, tot aan Wijk bij Duurstede, en vervolgde zijn loop vandaar langs den Krommen Rijn tot aan Utrecht, en vloeyde westwaarts van de stad, naar den Ouden Rijn. De Vecht had haren oorsprong ten zuidoosten van de stad Utrecht, volgens sommigen uit den omtrek van het dorp Vechten, waarschijnlijk als een tak van den Rijn; volgens anderen ontstond zij achter de gronden van Oudwijk, en vloeyde vandaar ten oosten van de stad, noordwaarts, langs de vroegere grenzen der vrijheid, tot op de hoogte van het convent der Carthuizers. In de negende eeuw was de Vecht eigendom van het kapittel van St. Maarten te Utrecht. De tol op de rivier de Vecht tot Muiden geheven, werd in 953 door Keizer Otto aan Bisschop Baldrick, als Heer en Prins van den lande van Utrecht, afgestaan, wiens gebied zich destijds langs de geheele Vecht en tot Muiden uitstreckte. Sedert Graaf Floris V Muiden en Weesp overmeesterde, werd het gebied van den Bisschop van Utrecht tot aan den Hinderdam ingekrompen, hetgeen niet verhinderde dat, tijdens de Unie van Utrecht de opbrengst van den tol te Muiden aan de Staten van Utrecht toevloeyde. In de verbetering van de Vecht had de stad Utrecht in het belang der scheepvaart van ouds af een hoogst belangrijk aandeel. Zij deed in 1338 de vaart of het kanaal, vanaf de Weerdpoort tot voorbij de Roodebrug en de buitengracht langs de stad daarstellen tot verbinding van den Krommen Rijn met de Vecht. Op hare kosten werd omstreeks 1148 de vaart van Vreeswijk naar Utrecht gegraven, en met de daaruit komende aardspecie werden aangelegd het jaagpad en de rijweg, die nog haar eigendom zijn. De

dam, die de Vaart van de Lek afscheidde, werd in 1373 op kosten van de stad Utrecht door eene sluis vervangen: in een charter van 1375 werd gesproken van opgenomen geld, „daar wi onzer stat sluzen mede gemaket hebben”.

De nieuwe vaart of doorsnijding, ook genaamd de Nieuwe Vecht, tusschen Vreeland en den Hinderdam, is van 1629 tot 1631 door en ten koste van de stad Utrecht gegraven; zij heeft de landen daarvoor aangekocht, en de brug te Nederhorst den Berg gelegd, welke nog voor de helft haar eigendom is. Ook de daarstelling der Weerdsluis omtrent 1609, geschiedde voor stads-rekening in het belang der scheepvaart en om op het bovenpand den Vaartschen Rijn water te houden. Bij ministriele beschikking van 24 Mei 1831, no. 50, werd den Hoofd Ingenieur gelast, dat de Rijkshulpschutsluis te Vreeswijk niet zou worden gesloten of ontsloten dan op schriftelijke uitnoodiging vanwege het stedelijk bestuur van Utrecht aan den Hoofd-Ingenieur. De Vaartsche Rijn werd van 1602—1604 op last en ten koste van de Provincie verdiept. Van grooter belang was de instelling van het Collegie van een Watergraaf en zes-, later drie Deputaten, welk Collegie schouw voerde over de Vecht, de Nieuwe Grift, den Vaartschen Rijn en den Krommen Rijn.

Dit Collegie was belast met het toezicht over het onderhoud, de breedte en diepte van den Vaartschen Rijn en de Vecht, tot beneden Vreeland, en zorgde voor het handhaven der bepalingen op het diep houden, het snijden enz. der rivieren ten laste der gehoefslaagde gemeenten, terwijl het zelve vergunning gaf tot het maken en verleggen van steigers, schuitenhuizen, koepels of speelhuizen, in de Vecht uitstekende, tot het leggen van houtvloten, en het maken van uitwaterende sluzen op den boezem. Tijdens de Fransche overheersching schijnt dit Collegie feitelijk te zijn opgeheven. Zooals reeds is gemeld, bestond destijds de Weerdsluis niet, en was men voor eene overmatige inlating van water te Vreeswijk op zijne hoede: vandaar, dat in de instructie op het kasteleinschap te Vreeswijk eene zêér beperkende bepaling omtrent het schutten voorkwam.

Destijds werd het Vechtwater benut tot het verschaffen van versch of zoogenaamd zoet water ten gebuik van de stad Amsterdam, die zich daarvan door middel van waterschuiten

voorzag: getuige een klacht van het stedelijk bestuur van Amsterdam van 1 October 1798, inhoudende, dat, uit hoofde van het brakke water, door het weinig inlaten van water te Vreeswijk, de waterschuiten zelfs tot boven Loenen moesten varen. Daarom werd aan de sluiswachters te Vreeswijk en aan de Vaart de last verstrekt, om bij continuatie zooveel water in te laten, als de opkomende schepen niet te veel hindert, te beginnen 's avonds ten 9 ure, behalve bij zuiden- en zuidwesten winden, als wanneer de sluis te Muiden zich opent en het niet baat.

In 1854 werd de verdieping van de Vecht tot stand gebracht; nadat bij Kon. Besluit van 24 Dec. 1853, no. 86 o.a. was bepaald: dat de vaart tusschen Amsterdam en Vreeswijk, dat is c.a. de Vecht van Weesp tot Utrecht, voortaan ten koste van het Rijk zal worden beheerd en onderhouden, met dien verstande dat tot nadere regeling, de sluizen te Vreeswijk, Utrecht, Weesp en Amsterdam bij de drie laatstgenoemde gemeenten in onderhoud en beheer blijven, en de bruggen, jaagpaden, kaaimuren, beschoeyingen, rol- en scheidingspalen en andere kunstwerken voor rekening worden gelaten van hen, die nu tot onderhoud en vernieuwing dezer voorwerpen verplicht zijn.

En nu tenslotte nog iets betreffende de afvloeying of suatie van den boezem in zee:

In den schouwbrief van Bisschop Johan van Dicst van 1323, wordt als uiterste noordelijke grens van het ressort van den Lekdijk bovendams opgegeven „de Otterspoor-sluzen”, gelegen tusschen Maarssen en Breukelen nabij de Buitenplaats „Gansenhoef”. Destijds schijnt het vloedwater tot die sluis te zijn opgelopen, doch zij werd in 1437 door een dam en sluis te Hinderdam vervangen, welke evenzeer op Stichts gebied waren gelegen, doch met goedvinden van die van Holland waren daargesteld. Van de zijde van Holland werden reeds in 1579 onderhandelingen geopend over de verplaatsing der sluis binnen Muiden, waartoe deze aanleiding vonden in de zware kosten, die op de landen beneden den Hinderdam drukten, ter voorziening in het onderhoud van zeewaterkeerende dijken, aan beide zijden van de Vecht. Deze dijken waren dan ook aan de schouw van Dijkgraaf en Hoogheemraden van den Zeeburg- en Diemerdijk onderworpen.

De Staten van Utrecht bleven weigerachtig om tot deze

„nieuwigheid”, zooals zij zich uitdrukten, mede te werken, en herhaalde conferentiën en wisseling van stukken hadden over dit onderwerp plaats.

Tijdens den inval der Franschen in ons land, werd door de Staten van Holland „goedtgevonden en verstaen, dat den voorgeschreven Hinderdam van den Stichtschen Bodem binnen de stadt van Muyden voornoemdt, verleydt, ende vervolgens de voorschreve sluys, binnen de voorschreve stadt gemaekt sal worden”.

Aan deze aangehaalde resolutie van 13 April 1673 werd in 1674 uitvoering gegeven ten gevolge waarvan de sluis aan den Hinderdam verviel en is opgeruimd geworden.

Eerst voerden Commissarissen, door de Staten van Holland aangesteld, over deze sluis het beheer, totdat in 1692 dit beheer werd opgedragen aan het Dijkscollegie van den Zeedijk beoosten Muiden, waaraan het sedert is verbleven.

Hier zij nog opgemerkt, dat dit Dijks-Collegie van den Zeedijk beoosten Muiden, als Directeuren van de groote Zeesluis in Muiden, deze beheeren, — dat dit collegie, krachtens den aard zijner instelling, een zeewater-keerend collegie is, waarbij de belangen der waterlossing, zoo zij al in aanmerking komen, een zeer ondergeschikte rol vervullen — dat van Rijkswege geen verordeningen op die sluis bestaan, en daarop geen bijzonder toezicht wordt gehouden en dat, aan de vernieuwing der sluis al de landen hebben bijgedragen die tot Amerongen toe; bij de waterlossing te Muiden geacht kunnen worden belang te hebben.

Deze bijdragen werden gevorderd door eene verhooging op de grondbelasting van 22½ centimes per franc, en zijn betaald van 1811 tot 1830. Zij werden geheven over een oppervlakte van pl.m. 61117 morgen, waarvan ongeveer 53844 morgen onder Utrecht en slechts 7273 morgen onder Noord-Holland gelegen zijn.

Voordat het stelsel der zelfwerkende wachters in de sluisdeuren te Muiden was aangebracht, stonden de deuren op vaste wachters, waardoor men bij eb de volle capaciteit der sluisdeuren niet voor de uitstrooming gebruiken kon: zelfs vinden we in eene missive van den Burgemeester van Utrecht aan den Gouverneur dezer provincie van 27 Dec. 1816 no. 151, klachten vermeld over het ophouden van het Vechtwater bij lage waterstanden in zee.

In een bezwaarschrift van ingelanden van Loosdrecht, in 1846 uitgebracht, worden soortgelijke klachten over de Muiderzeesluis aan Gedeputeerde Staten van Utrecht kenbaar gemaakt, en daarbij tevens de wensch uitgesproken, dat er langs de Vecht op verschillende plaatsen peilschalen mogen gesteld worden.

Moge het bovenstaande bij de lezers van het Jaarboekje een gunstig onthaal vinden.

Een woord van dank tot de Redactie voor de plaatsing.

J. D. B.

Wat verdween

Het is opmerkelijk, dat binnen korten tijd heel wat kan verdwijnen wat aan ons landschap en aan onze dorpen een groote bekoring geeft. De gemeente Abcoude-Baambrugge heeft in dat opzicht groote schade geleden. Beginnen wij met de molen, waarvan niet minder dan acht ons landschap sierden.

De korenmolen bij Abcoude, die aan dit dorp zoo'n schilderachtigen aanblik gaf, is gesloopt en in plaats daarvan heeft men een paar onbenullige huisjes neergezet.

Korenmolen te Abcoude.
(Gesloopt).

Het watermolentje aan den Angstel van den Slotspolder, een alleraardigst klein ding, is verdwenen.

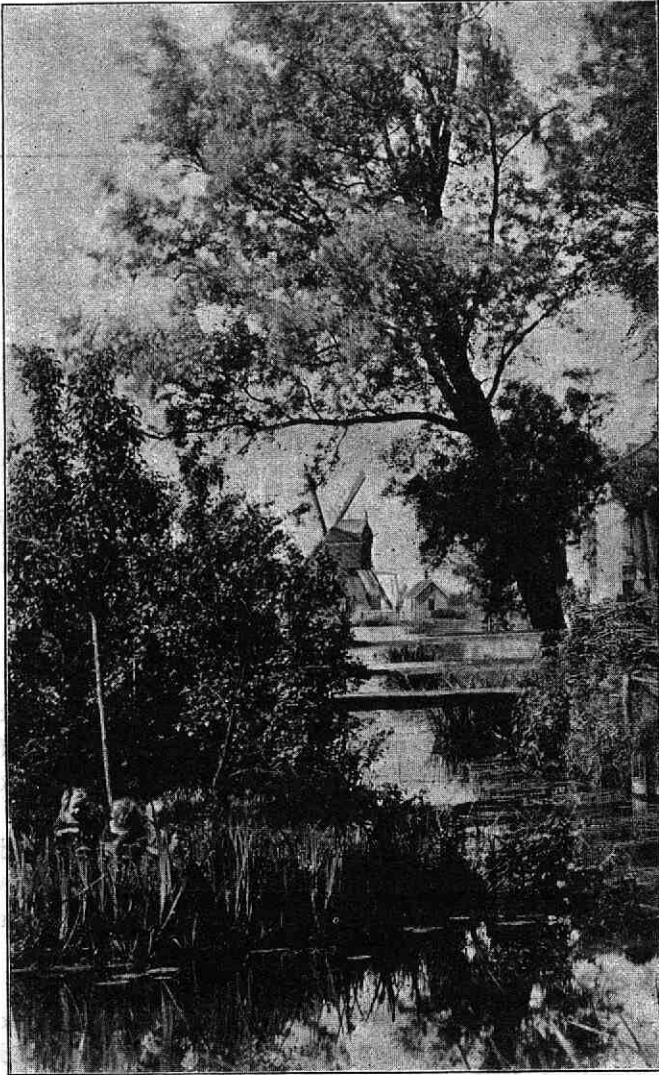
Molentje van den Slotspolder tusschen Abcoude en Baambrugge.
(Gesloopt).

De molen van het Oostzijdsch Waterschap bij Klein-Baambrugge is door een stoomgemaal vervangen.

De mooie Roode Molen bij Baambrugge is verdrongen door de electriciteit, evenzoo de molen bij Donkervliet, waarop men van af den straatweg zoo'n schitterenden doorkijk had, zoodat deze in tal van illustraties is vereeuwigd.

De molen van den polder „de Winkel” is ook al ten doode opgeschreven. Resten ons dus alleen nog de molen van Hoogen Groenland (met electricische bemaling) en die van den Oostzijdschen polder in het Gein, die beide, na moeizaam geslaagde pogingen, nog behouden zijn gebleven.

't Is begrijpelijk, dat de polderbesturen middelen toepassen om ook bij windstilte hun polders te kunnen bemalen en de

De Molen van „Donkervliet“.
(Gesloopt).

Molen van den Oostzijdschen Polder te Baambrugge.
(Gesloopt).

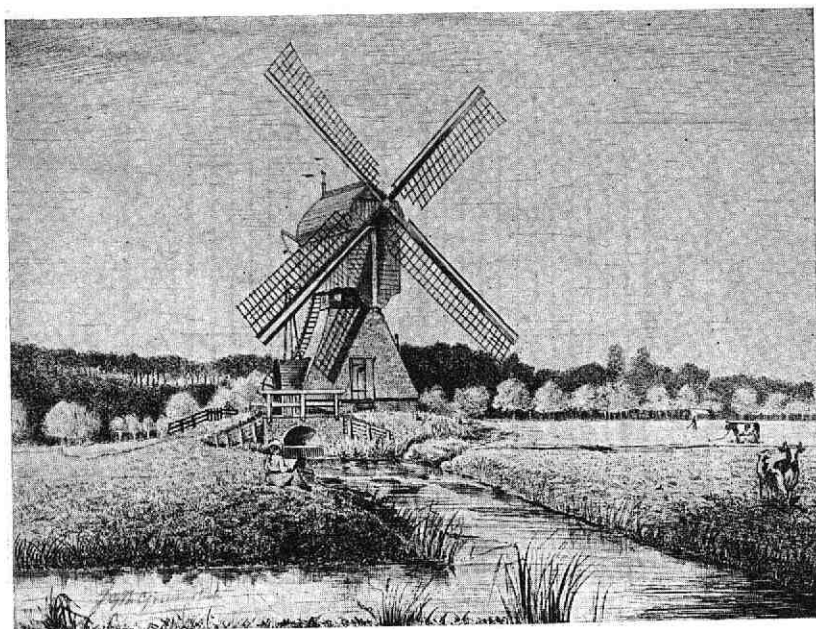
kosten zooveel mogelijk te beperken, en daarom tot electriciteit hun toevlucht nemen, maar toch is het in hooge mate te betreuren, dat dit ten gevolge heeft, dat een van de mooiste sieraden van het platteland wordt weggevaagd.

't Is voor de laatst overgebleven molens te hopen, dat er iets op gevonden wordt om de polderbesturen te bevredigen en de schilderachtigheid van onze mooie gemeente niet verder afbreuk te doen.

Doch er is nog meer.

Het fraaie ijzeren hek, dat eens het Marktveld te Abcoude sierde is ook verdwenen. Toen indertijd Dr. Kapteijn het draafrecht afkocht heb ik er in den gemeenteraad op aangedrongen, dat het hek moest blijven staan, wat door den eigenaar Dr. Kapteijn werd goedgevonden.

Of men toenmaals geen raad heeft geweten om dit in de afkoopakte te formuleeren of dat men vergeten heeft om het in te lasschen, is mij onbekend.

De Roode Molen te Baambrugge.
(Gesloopt).

Het hek is intusschen naar Santpoort verhuisd en de poging van een onzer bestuursleden, om het voor Abcoude te behouden, kon niet meer baten.

Bij Klein-Baambrugge stond enkele jaren geleden nog een prachtig staal van een kleine huismanswoning uit vroeger eeuwen, met luikjes en kleine ruitjes en van binnen met tal van blauwe tegels versierd. Ook al verdwenen. Op de plaats daarvan staat thans een leelijke vierkante schuur.

Ten slotte wil ik nog even de beide Coupures, die vroeger de trots van onze gemeente waren, bespreken.

De Grootte Coupure, 8 minuten gaans, grootendeels aan weerszijden met 3 rijen boomen beplant, was een lust voor de oogen, totdat men begon de buitenste rijen te rooien, waarna de rest spoedig volgde.

De mooie Kleine Coupure bij Baambrugge heeft het langer uitgehouden. Vooral van den kant van Abcoude gezien was het een prachtige laan, waar in vroegere jaren de vermaarde, ook al verdwenen harddraverijen werden gehouden.

Hek van het „Markvelt” te Abcoude.

Op zekeren tijd ging het gerucht, dat de boomen gerooid zouden worden. Een deputatie, waarvan Burgemeester Doude van Troostwijk, Wethouder de Groot en ik deel uitmaakte, ging, volgens besluit van den gemeenteraad, op audiëntie bij Minister de Marez Oyens om voor het behoud te pleiten. Ofschoon de Minister verschillende bezwaren had, zijn de boomen nog vele jaren blijven staan. Toen zij later gerooid waren, heeft men er kleine iepenboomen gepoot, die echter niet tieren wilden. De weg is nu troosteloos kaal, omdat de iepenziekte een handje meegeholpen heeft.

In plaats van hetgeen verdwenen is, krijgen wij tegenwoordig lintbebouwing, met huizen, die, op loffelijke uitzonderingen na, aan onbenulligheid niets te wenschen overlaten.

J. G. Th. GREVENSTUK.

Baambrugge, 8 Juli 1932.

De naamsafleiding van Abcoude ¹⁾

Er zijn in ons land weinig dorpen, die op zooveel naamsafleidingen kunnen bogen als Abcoude. Nu is naamsafleiding vanouds een aantrekkelijke bezigheid geweest, waarbij men naar hartelust kon fantaseeren. En Abcoude heeft blijkbaar bijzonder op de fantasie gewerkt, gelijk we verder zullen trachten aan te toonen. Het kan nuttig zijn om de juiste naamsafleiding op te sporen, omdat daarbij veelal feiten gevonden worden, die voor de historie van de plaats of van de streek van belang zijn.

De oudste schrijfwijze van Abcoude komt voor in een verdrag van 1085 tusschen de kerken van St. Maarten en van St. Jan te Utrecht, gesloten door bemiddeling van Bisschop Koenraad. Zij luidt daar: Abekewalda.

We zullen van deze naam uitgaan bij ons verder onderzoek. In „Abekewalda” is het laatste deel het duidelijkst. Het is niet anders dan het Duitsche „Wald” of ons „woude” of „woud”. En wanneer we trachten te controleeren of het werkelijk waar geweest kan zijn, dat de streek om Abcoude beboscht was, dan blijkt het, dat dit ook werkelijk het geval is.

In de eerste eeuw onzer jaartelling was de groote strandvlakte, die zich uitstrekt tusschen de duinen en de hooge gronden in het centrum des lands volgens Romeinsche schrijvers als Caesar en Plinius, moerassig maar geheel met dicht houtgewas bezet. Dat van deze bosschen later geen melding meer wordt gemaakt, zoodat ze dus wel verdwenen zullen zijn geweest, behoeft geen verwondering te baren. Immers door de rijzing van den zeespiegel werd in latere eeuwen de toestand in de strandvlakte geheel gewijzigd, en werd zij geheel overstroemd. Toen na 500 n. Chr. de klimatologische verhoudingen, onder invloed van het intreden van het subatlantische

¹⁾ Men vergelijke hiermede het artikel de Parochie van de H.H. Cosmas en Damianus te Abcoude door J. G. Th. Grevenstuk in het Jaarboekje 1926, alwaar een andere naamsafleiding voorkomt.

tijdperk, geheel veranderden, en vooral tusschen 500 en 1100 na Chr. vele hevige stormvloedën optraden, verdwenen vrijwel alle bosschen in de strandvlakte, waarin ook Abcoude gelegen is, het een na het andere. Wij kunnen dus veilig aannemen, dat in den tijd dat Abcoude zijn naam kreeg, de streek er omheen beboscht was.

Er is echter nog een andere controle mogelijk. Ook thans nog worden in den bodem langs de Holendrecht in de nabijheid van Abcoude eenige meters beneden de oppervlakte boomstammen aangetroffen, hoewel het grootste deel er al lang uitgehaald is. Over het gebruik daarvan schrijft Kok, in zijn *Vaderlandsch Woordenboek Deel III* blz. 1105: „Breeder strekt het bosch (waarvan de stammen thans nog in den bodem liggende worden aangetroffen. Schr.) zich uit naar Abcoude, en is daar meest eikenhout, zeer taai en bruikbaar voor de boeren, die er latten van maken om de huizen te dekken”.

Wij kunnen dus veilig aannemen, dat in den tijd, dat de naam Abekewalda ontstond, de streek beboscht was.

En daarmee vervallen de hypothesen, die latere schrijvers hebben opgesteld.

Zoo schreef in 1745 b.v. Jacobus Fransz. van Cortgeen van der Goude in *De Stichtsche Cleyne Chronicke*: „Soo d'Ingese-tenen zegghen heeft Abcoude Syn naam gecreghen van een Abbichgen, die als het Lant aldaer wilt en woest was, zyn Couwe of Speloncke hadde, daer in lij hem verberchde met syn geselschap, ende lieden vermoordde en beroofde”.

Nu is in het oud Friesch evenmin als in het *Middel-nederlandsch* een woord couwe bekend, dat spelonk beteekent. Trouwens waar zouden we in het vlakke, moerassige land een spelonk moeten zoeken. Zoodat „Abbichgen” en zijn spelonk wel alleen in de fantasie van de „Ingese-tenen” zullen hebben bestaan.

Ook anderen zijn over het woord „Couwe” aan het pei-zen gegaan, en vonden, dat het afkomstig zou zijn van de Cauchen, een volksstam die in de streek gewoond zou hebben. Nu heeft er inderdaad, hoewel meer Oostelijk een volksstam bestaan, die de Cauchen heette, al was die er in veel oudere tijden, dan de naamgeving van Abcoude zal zijn geschied. Over het naamdeel „Ab” zwijgen deze verklaarders maar, blijkbaar omdat ze daar geen raad mee weten.

Voorts zijn er nog lieden geweest, die Abcoude een verbastering achtten van Abscou en Abtscou, en deze afleiding was inderdaad plausibeler. Een Abt is n.l. een klooster-overste. Het lag in de lijn, om dan van een cou een klooster te willen maken. Hetgeen men ook prompt deed. Helaas komt nergens het woord Coude voor in de beteekenis van Klooster, en bovendien is nergens in Abcoude eenig spoor van een klooster gevonden, evenmin als in de geschiedenis. Ook ziet men het feit, dat, wanneer „Abt” in een combinatie gebruikt wordt als Abts-poel (Abspoel) Abts-kerk, Abtsdaal wel de letter t wegvalt, doch nimmer de s.

De laatste afleiding is dan ook stellig onjuist, en toe te schrijven, aan het feit dat men niet meer wist, wat de oorspronkelijke naam geweest was, en men dus een verkeerde naam als uitgangspunt nam.

Thans rest ons de verklaring van het eerste deel der naam: n.l. „Abeke” of „Abke”. En dan hebben we in de eerste plaats aan een persoonsnaam te denken.

Ten tijde, dat de naamgeving zal zijn geschied, werd de streek om Abcoude, evenals trouwens heel Noord-Holland bewoond door de West-Friezen. We zullen dus dienen na te gaan of in het Oud-Friesch een naam Abbe of Abo voorkomt, al of niet als afkorting van een langere naam. Deze naam heeft ongetwijfeld bestaan, en heeft zelfs verschillende sporen nage laten, die thans zonder moeite terug te vinden zijn.

Zoo bestaan nu nog de namen: „Abbema” (zoon van Abbe) Abbes (idem), Abbinga, enz. Ook komt dezelfde naam nog vaak voor in plaatsnamen, b.v. Abbekerk, Abbenbroek, Abbenwier, Abbenes en Abbega.

Zoodat we den naam Abcoude zonder twijfel ontstaan moeten denken, doordat ter plaatse een *Bosch* gelegen was, dat toebehoorde aan een persoon genaamd *Abbe*, terwijl de gang van de vervorming geweest zal zijn: *Abbekewalda-Abbeke-woude-Abkewoude-Abcoude*.

A. F. VAN GOELST MEYER.

De geschiedenis van den Zeeburgerdijk

*Hic de freti Batavi furore arcendo agris
ivendis agitur. (Hier wordt geraadpleegd
over de beveiliging der landerijen tegen de
woede der Zee.) Opschrift gevelsteen Ge-
meenlandshuis te Zeeburg. Door de spraak-
makende gemeente vertaald met: Hier vreet-
men Batavieren.*

Nu door de afsluiting van de Zuiderzee, de zeedijk tus-
schen Amsterdam en Naarden, van waker tot droomerdijk is
gedegradeerd, mogen wij wel eens eenige aandacht wijden aan
de geschiedenis van deze zeewering, die gedurende 7 eeuwen
van onschatbaar nut is geweest voor de lage landen tusschen
Amsterdam en Utrecht, dus voor de gouwe Niftarlake.

Het aanleggen van dijken was reeds bij de Romeinen bij hun
komst in ons land bekend. In 12 v. Chr. legde, naar de ge-
schiedenis meldt, Drusus bij Cleef een dam (moles) aan, ter-
wijl een dijk (agger) werd opgeworpen, waarover de Romein-
sche weg liep van Xanten naar de Insula Batavorum (Tiel en
Omstreken).

Waar en wanneer na dezen eersten dijkbouw der Romeinen
in het Batavische eiland, de verdere groote bedijkingen werden
ondernomen, is niet nauwkeurig te bepalen. Oude schrijvers
(Spiegel, Brand, Oudenhove, Lud. Smids en Bachiene) stellen
het op het einde der 12e eeuw hoewel het aannemelijk is, dat in
sommige gewesten daarmede reeds vroeger een begin werd ge-
maakt. Zoo wordt aangenomen, dat de bedijking van de Krim-
penerwaard reeds in 1097 werd tot stand gebracht.

De bedijking van Rhijnland schijnt echter eerst in 1253, die
van Delfland in 1255 en die van Schieland in 1273 te zijn ge-
schied. Het was voorts ook in de 13e eeuw, dat de grootere
bedijkingen der rivieren werden ondernomen. Zoo liet Floris

IV in 1285 een dijk aanleggen van Amerongen tot Schoonhoven langs Rijn en Lek, waardoor de eerste bescherming van het eigenlijke Holland tegen het water dezer rivieren werd tot stand gebracht.

Wat nu den Zeeburgerdijk betreft, hiervan wordt voor het eerst gewag gemaakt in het privilegie van Bisschop Guy v. Henegouwen, welke gedateerd is 2 Februari 1307, en waar bepaald werd „dat alle dijkregten moeten worden beregt op den dijk, en dat dit vast en gedurig sal staende blijven”.

In dit privilegie wordt alleen gesproken van den „Zeedijk”. De naam „Zeeburgerdijk” verneemt men eerst in de handvest van Hertog Albrecht van Beieren uit het jaar 1387 en is sindsdien zoo gebleven. Intusschen werd de dijk slecht onderhouden, want van een bepaald college, dat verantwoordelijk daarvoor was, was in de eerste eeuwen van het bestaan van den dijk geen sprake. Eerst in 1440 vaardigde Philips van Bourgondië het privilegie uit waarbij „op de requeste van de Hollandsche en Stigtse ingesetenen” werd bepaald „dat voortaan onsen Bailjuw van Amstelland, die nu is, of naemaels wesen sal die Bolwerken en platinge van hout en ijser gemaakt, buiten en binnen Ypensloot jaerlijks schouwen sal ten tweeën tijden, als op St. Odulphusdag en op St. Lambertsdag met den Waersluiden in den dijkagie voorz. te weeten met: Een waerdsman uit Muiden. Een uit Weesp. Een uit Weespercarspel. Een uit Loosdrecht. Een uit Loenen, den jongsten Burgemeester onser Steede van Amsterdam. Een waerdsman uit Kortenhoef. Een uit Breukelen. Een uit Abcoude en Een uit Nigtevegt”, zoodat dit de geboorte datum is van het Hoogheemraadschap van den Zeeburg- of Diemer en Muider-Zeedijk”.

Ofschoon nu sedert 1440 het beheer van den dijk in goede handen was, kwamen er in den loop der tijden nog doorbraken voor. De bekendste doorbraken, behalve die in het jaar 1422, welke tot de oprichting van het Hoogheemraadschap den stoot gaf, waren die van de jaren 1509, 1508, 1675 en in 1702. Bij deze laatste doorbraak werden zelfs Breukelen, Loosdrecht en Maarseveen door het water bedreigd.

In de kunst van het dijkbouwen maakte men, door de ontdekking geleerd, steeds nieuwe vorderingen. De eerste dijken waren waarschijnlijk enkel uit aarde samengesteld, later gebruikte men ter versterking balken met dwarsbalken voorzien

van ijzeren bouten, gehecht aan een gording van paalwerk. Deze soort bescherming schijnt drie eeuwen te zijn gebruikt, toen men in 1730 door de verwoestingen van den paalworm tot andere middelen zijn toevlucht moest nemen. Eene notificatie van 26 Juni 1734 behelst daaromtrent het volgende:

„Dijkgraaf en Hoge-Heemraden van den Zeeburg en Diemerdijk bij nader inspectie in ervaringe gekomen zijnde, dat de paalen voor den Zeedijk sodanig van de Zeewormen zijn doorknaagt en afgevreten, dat de schoeiingje, die door haar Ed. in de uitgifte van den 12 Maij deses jaars was geordonneert, aan het beplate bolwerk niet met eenig voordeel kan worden vastgemaakt, nog verbonden: hebben daarom door voorz. uitgifte dies aangaande altereerende, goed gevonden te ordonneeren, dat voor of aan den Zeedijk van het vak van de stad Amsterdam tot aan de Diemerdamersluys toe, in de plaats van de gemelde schoeiingje sal moeten worden gemaakt een wiervoet tot op de hoogte van de kruyn van den Zeedijk, ende voorts van de Diemerdamersluys af tot Muyden toe.

Dit werk, op 24 Mei 1735 aangevangen en voltooid in 1737, heeft 539.594 gulden gekost.

Behalve de bij deze aanbesteding voorgeschreven behandeling van den dijk zijn nog verschillende wijzen van versterking in gebruik gebleven of later gekomen.

Zoo heeft dan gedurende 700 jaren deze dijk een primaire rol vervuld bij de verdediging van een groot deel van Holland en het Sticht tegen de gevaren van de zee.

Hij is ook nog in dien tijd gebruikt als oorlogswerktuig.

De eerste maal werd n.l. de dijk doorgestoken ter wille van de noodig geworden inundatie in Augustus 1629, toen de vijand, om Frederik Hendrik te verlokken de belegering van den Bosch op te geven, een inval op de Veluwe deed en Amersfoort had bezet.

Voor de tweede maal gebeurde dat in 1672 op order van den Franschen generaal Condé, die bij Muiderberg den zeedijk liet doorsteken, omdat hij daarmede de inundatie meende te

kunnen aftappen. Dat hij een averechtsch resultaat bereikte, behoeft niet te worden gemeld, men kan een beroemd veldheer doch een slecht waterbouwkundige zijn.

Er is een tijd van komen, er is een tijd van gaan, heeft de dichter gezegd van den mensch. Doch ook op den Zeedijk is dit woord van toepassing. Zeven eeuwen heeft hij zijn plicht gedaan. Thans kan hij zich, na zulk een eervol verleden is dat geen schande, terug trekken naar de reserve-linie.

Juni 1932.

A. VAN BEEK.

De Paardenwedrennen in Abcoude en
Baambrugge omstreeks 't midden
der 18e eeuw
door JOAN VIS.

't Mag waayen, stil zijn,
Vloeyen of ebben,
Die 't niet en waeght
En sal niet hebben.

(*Vader Cats.*)

Ik hoor u al vragen, geachte Lezer en Lezeres, wat heeft Niftarlake nu met Paardenwedrennen te maken. Het staat toch niet in verband met oude kasteelen, kathedralen of kerken, ook niet met antieke schilderijen of andere kunstschaten uit vroeger eeuwen? U hebt gelijk.

Maar buiten de sfeer van genoemde erfstukken onzer voorvaderen geven ze ons toch 'n kijk op de mentaliteit van de verre voorgelachten en op hun wijze van doen in sport en spel en vermaak. En daarom is 't ook wel eens goed de menschen van dien kant te bezien.

De Paardenwedrennen zijn haast zoo oud als het paard zelf. Reeds in de vroegste oudheid leest men er van en bekend is 't dat bij de Romeinen de wagenrennen tot de meestgeliefde en kostbaarste vermaken behoorden. Onder het knallen der zweepen voerden de menners hun vurige rossen naar de overwinning, toegejuicht door 'n enthousiaste menigte.

Ook later en in de middeleeuwen bleef de paardensport voortbestaan en is altijd 'n aantrekkelijk vermaak voor hoog en laag, voor oud en jong geweest.

Het schijnt dat er in Abcoude en Baambrugge in vroeger eeuwen ook nog al aan deze sport werd gedaan. Dit laat zich gemakkelijk verklaren: eerstens heeft Abcoude al sinds eenige eeuwen 'n alombekende en drukbezochte paardenmarkt gehad,

die vermoedelijk reeds door de Heeren van Abcoude in de XIVE eeuw is ingesteld; bovendien is het als zeer waarschijnlijk aan te nemen dat de bewoners der buitenplaatsen in de XVIIe en XVIIIe eeuw ook wel aan paardensport gedaan zullen hebben. Het houden van prachtige paardjes en er mee pronken behoorde mede tot de liefhebberijtjes dier heeren.

We treffen dan ook onder de mededingers van vroegere draverijen de namen aan van enkele dier buitenplaatsbewoners. De dravrijen te Baambrugge behooren reeds lang tot het verleden; in Abcoude evenwel zijn ze tot op heden blijven voortbestaan, nu en dan met korte onderbrekingen.

De Abcouder draverijen nemen van jaar tot jaar in omvang toe. Eenige jaren geleden was een deelname of inschrijving van 20 paarden al heel wat voor een korte-baan handicap, doch dit jaar zijn er niet minder dan 47 paarden ingeschreven, o.w. de beste dravers van Nederland.

Goed beschouwd is er in de organisatie van de Harddraverij sinds 1755 — we nemen dit jaartal, omdat we voor Abcoude c.a. geen ouderen datum konden vinden — niet zoo heel veel veranderd. Het organiseren van een draverij in „den goeden ouden tijd” liet ook niets te wenschen over.

We lezen maar eens onderstaande plakكاتen, die nog in het Gemeente-Archief aanwezig zijn.

Anno 1755.

„ Conditien ende voorwaerden die Schout en geconvoceerde Scheepenen van Abcoude — de Wilhems en St. Pieters Geregt hebben beraemt ende vastgesteld, omdaer op den sesde August 1755, ten 3 uur nademiddag, na de Silvere Sweep te komen rijden ende te gewinnen door het Paerd twelk het Hardste draeft”.

In 4 artikelen worden nu de voorwaarden nauwkeurig omschreven:

ten Eersten.

Sal met geen sweep, karwats of spitsgarden door de rijders moogen gereeden worden en geene paerden moogen Draven om de sweep als die van sesseklaar of goedgekeurt syn.

ten Tweeden

sullen de ridders aldravend sagt voor het stek afrijden moeten tot op de gestelde Streep en dan vandaer teg'lijk op het Woort voortrijden moeten en malkandren in hun loopen niet moogen verhinderen of voor malkander hollen moogen, maer die van de Hand rijden sullen opdie sijde blijven moeten.

ten Derden

Sal er niet moogen gerent, maer *suyver gedraven* moeten worden en die anders komttedoen sal van het verdere rijden en van de Prijs versteeken sijn en uyt de Baen moeten gaen.

ten Vierden

Wanneer Parthyen soo tegelijk ophet stek aenquaemen dat door Schout en Scheepenen voorn. niet regt geoordeelt konde worden, die de Eerste was geweest of de Prijs behaelde sullen dezelve andermael moeten verrijden *sonder tegenspraeck van ymand* en sullende rijden sig inallendeelen moeten gedraagen en reguleren na de uytspreek van de voorn. Schout en Scheepenen en sig ook ten dien Eynde en soo intbeoordeelen wie de silvere Sweep gewonnen heeft".

Na deze artikelen volgt de „Lijst van Persoonen die op vorenstaende Conditien sig tot het rijden met haere Paerden hebben aangegeeven en ook gepermitteert syn geworden".

1e Rit 9 Paarden: 1 Smit, 2 de Bois, 3 Smit, 4 Melle Jacobse, 5 Berwouts, 6 id., 7 Pieter Schijff, 8 Kath en 9 Smit.

Smit had waarschijnlijk 3 paarden op de baan gebracht en Berwouts 2.

Bij de 2e rit liepen er maar 4 mee en de 3e rit ging alleen tusschen Berwouts en Smits, die elk nog 2 x moesten rijden: 1 rit „van de Hand" en en 1 rit „bij de Hand", zooals het toenmaals heette. Wie de winnear was wordt niet vermeld.

De volgende Harddraverij werd gehouden op 21 Juli 1756, onder dezelfde voorwaarden en op dezelfde wijze als in 1755.

Nu reden er maar 7 paarden mee, o.w. 1 van Leendert van der Valck, 1 van C. Prins, 1 van Scato; de andere waren van Berwouts en Smit.

Na 3 ritten werd Berwouts de winnaar van de „silvere Sweep”.

Dan wordt er melding gemaakt van 'n wedstrijd in 1759. Vermoedelijk zijn de papieren zoek geraakt, of er was in 3 jaar tijds geen draverij gehouden.

Nu was het Uleke Heeres, Kasteleyn in 't Regthuys te Abkoude de Wilhems Geregt, 30 Meij 1759, „ten overstaen van Schout en Scheepenen en de Commissie”, die de Draverij organiseerde.

Waarschijnlijk heeft het Gemeentebestuur zich officieel teruggetrokken en alleen als Toeziende Voogd gespeeld, de regeling en uitvoering van het feest aan particulieren overlatende.

In de opstelling der „Conditieën ende voorwaerden” kwam eenige wijziging:

Eerstens moest degene „die de silvere sweep komttewinnen 1 gouden Ducaat in den Armbos geeven”. En vervolgens mochten geen 2 paarden van een en denzelfden eigenaar „tegen malkandren draeven”.

Er kwam blijkbaar meer systeem in de Draverij en er werd ook aan de armen gedacht. Het getal deelnemers steeg tot 16; de paarden werden met name genoemd, zoo de „Graauw” van Groenendijk, de „Ros” van denzelfden, de „Vos” van Smit en de „Ruin” van Berrewouts (waarschijnlijk dezelfde als Berwouts).

Ter voorkoming van ongelukken, die misschien bij vorige draverijen wel eens voorgekomen waren, oordeelde de Burgemeester het noodig het publiek officieel en nadrukkelijk te waarschuwen door middel van 'n publicatie midden in 't dorp. ze is met grooten vetten letter gecalligrafeerd en begint met:

WAERSCHOUWINGE.

„Schout en Scheepenen van Abkoude, de Wilhems en Sint PietersGeregte, verbieden scherpelijk dat niemant sig hebbe te vervoegen opden Hard-Draversbaen of binnen de gestelde palen of aasperking; om aldaer te wandelen, staen of loopen, op verbeurte om aldaer met een sterke arm uitgeleid te sulen worden.

En indien echter eenige quaatwillige menschen, zulks even-

wel quaemen te doen en door het Rijden eenige ongelukken of quetsinge en bezeeringe mogten koomen te lijden, zal zulks zijn en blijven voor Reekening van diegene die zulks overkomt, zonder eenig verhael op den Rijder die in de Rit enig ongeval veroorzaekt, nog opdesselfs Heer en Meester te hebben of te behouden.

Gepubliceert en geaffligeert na voorgaende Klokgeslag voor de Kerke te Abcoude 30 Mey 1759.

get. H. HOOGEVEEN, Secretaris.

Opzeegel van thien stuyvers geregistreert door mij HENDRIK VAN KEULEN,

Coster.

Deze waarshcuwing laat aan duidelijkheid niets te wenschen over.

Waarschijnlijk geprikkeld door het succes van Abcoude besloot men te Baambrugge ook eens te gaan harddraven. Kort na den wedstrijd van Abcoude schreef „Leendert Broere, Kasteleyn in d'oude Prins te Baenbrugge, opten 18 August 1759 een Hard-Draverij uit, ten overstaen van Sch. en Sch. Commissarissen". Er werd bepaald dat de winnaar ook weer 'n gouden Ducaat moest geven. De 8 paarden, die in de baan liepen, kregen nu allerlei karakteristieke namen, b.v. de 3 paardjes van Mr. Christiaan Reinier Groenedijk heetten: „Dominée", „Bakker" en „Donkere Graauw". Dominée werd bereden door piqueur Loos, Bakker door piqueur Rijnse en Graauw door Klaes. Loos won na 4 ritten de zilveren zweep. De piqueurs waren vermoedelijk koetsiers van Mr. Groenedijk e.a. heeren.

De laatste Draverij, waarvan in de oude stukken sprake is, werd uitgeschreven op 11 September 1770, door „Dirk Gale-slooth, Kastelein uit Regthuys te Loenderslooth".

We vermoeden dat dit maar 'n onder-onsje geweest is, want de „conditiën ende voorwaerden" zijn geschreven of liever bijgeschreven op 'n plakkaat van 'n Harddraverij, die den 13en Januari van datzelfde jaar te Abcoude gehouden was. De bepalingen van Abcoude waren overgenomen, doch veel was er van geschrapt, zoodat de mededingers en ook het publiek meer vrijheid van beweging hadden; misschien wel niet in 't belang van 'n goed en ordelijk verloop!?

Ook Schout en Schepenen hebben zich er niet mee bemoeid, althans zij worden in de stukken niet genoemd.

Er liepen slechts 4 paarden in de baan, t.w. van D. de Dieuw, Jan de Leeuw, Pieter Yzendijk en D. van Hoorn. Commissarissen waren Jan v. d. Kroon, Syme van Kaspel, Gerrit de Ruyter, Ige Heeres, Arend Pot en Laurens van Weeningen. De Commissarissen bepaalden — vermoedelijk wel in overleg met of op instigatie van den kastelein — dat de winnaar van de zweep — andere prijzen werden blijkbaar niet uitgelooft — geen ducaat „in den Armbos" behoefde te geven maar wel 'n *ankertje wijn* aan de mededingers en bovendien hun gelag van den middag betalen.

We kunnen wel verzekeren dat de heer D. van Hoorn, die den prijs behaalde, een duren zweep won. En dat de heeren na de verorbering van den wijn nog op hun beenen thuis gekomen zijn, zouden we niet zoo stellig durven beweren.

Abcoude, Oogstmaand 1932.

